

**SİGORTA GENEL ŞARTLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE SİGORTA GENEL  
ŞARTLARINDA DEĞİŞİKLİĞE İLİŞKİN TÜRK TİCARET KANUNU M. 1425/3  
HÜKMÜNÜN SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ AÇISINDAN  
DEĞERLENDİRİLMESİ**

*LEGAL NATURE OF THE GENERAL TERMS OF INSURANCE AND EVALUATION OF ARTICLE  
1425/3 OF THE TURKISH COMMERCIAL CODE REGARDING THE AMENDMENT THE GENERAL  
TERMS OF INSURANCE IN TERMS OF FREEDOM OF CONTRACT*

Araştırma Makalesi  
**Emre KÖROĞLU\***  
**Aydın Alber YÜCE\*\***

**ÖZ**

Sigortacılık Kanunu’nun m. 11/1 hükmüne göre, sigorta sözleşmelerinin ana içeriği, Hazine ve Maliye Bakanlığı’nca onaylanan ve sigorta şirketlerince yeknesak şekilde uygulanacak olan sigorta genel şartları doğrultusunda kaleme alınır. Ancak, sigorta sözleşmelerinde riziko ve menfaat arasındaki ilişkinin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Sigorta poliçesi de sigorta sözleşmesine dair genel ve özel şartları içerir.

Sigorta genel şartları, hukuki niteliği itibarıyla genel işlem şartıdır. Zira sigorta genel şartları ile tıpkı genel işlem şartlarında olduğu gibi sigorta sözleşmesinin içeriği belirlenmekte, tarafların hak ve yükümlülükleri ile sigorta teminatının içeriği ve kapsamı ortaya konulmaktadır. Yine sigorta genel şartları önceden hazırlanıp, çok sayıda sigorta sözleşmesinde kullanılmakta ve taraf iradeleri sonucunda sözleşmenin içeriği haline gelmektedir.

---

**DOI:** 10.32957/hacettepehdf.1663841

**Makalenin Geliş Tarihi:** 23.03.2025

**Makalenin Kabul Tarihi:** 17.06.2025

\* Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk ABD Öğretim Üyesi

**E-posta:** emre.koroglu@ogu.edu.tr

**ORCID:** 0000-0003-4293-2749

\*\* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ABD Öğretim Üyesi

**E-posta:** aalber.yuce@ogu.edu.tr

**ORCID:** 0000-0002-6178-9143

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Sigorta poliçesinin içeriğine dair TTK m. 1425/3 hükmüne göre, kanunlarda aksine hüküm yer almadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının ya da lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, söz konusu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı talep edebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder.

Sözleşmelerin kurulması ve içeriği ile ilgili temel ilkeler Türk Borçlar Kanunu'nda yer almaktadır. TBK m. 1/1'e göre sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun şekilde açıklamalarıyla kurulur. Yine TBK m. 26 hükmüne göre taraflar, yapacakları bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler. Sözleşme özgürlüğünün bir yönü de sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğüdür.

TTK m. 1425/3 hükmü, genel şartlar içinde, sigorta ettirenin, sigortalının ya da lehtarın lehine olan bir değişikliği hemen ve doğrudan uygulanarak sözleşmenin bir içeriği haline gelmesi, sözleşme özgürlüğüne açık bir müdahale niteliğindedir. Çünkü, sigorta genel şartları bir idari makam tarafından şekillendirilmekte ve onaylanmaktadır. Görüldüğü üzere, sözleşmenin içeriği sözleşme taraflarının iradelerinin etkisi olmaksızın değişmektedir. Böylelikle sigorta sözleşmesindeki menfaatler dengesi bozulmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** sigorta sözleşmesi, sigorta genel şartları, sözleşme şartlarında değişiklik, sözleşme özgürlüğü, irade özerkliği

#### ABSTRACT

Under Article 11/1 of the Insurance Code, the main contents of insurance contracts shall be regulated in compliance with the general terms of insurance approved by the Ministry of Treasury and Finance, and which shall be applied uniformly by insurance companies. However, special clauses may be stipulated in insurance contracts in accordance with the nature of the relation between the risk and the insured interest. The insurance policy also includes the general and special terms of the insurance contract.

General terms of insurance is standardized terms in terms of their legal nature. Because the content of the insurance contract is determined by general terms of insurance, the rights and obligations of the parties and the content and scope of the insurance coverage are set forth. Again, general terms of insurance are prepared in advance and used in many insurance contracts and become the content of the contract as a result of the parties' will.

Pursuant to Article 1425/3 of the TCC regarding the content of the insurance policy, in the absence of any contrary provision in the law, an amendment to the general terms in favor of the policyholder, the insured or the beneficiary shall be applied immediately and directly. Provided, however, that if such amendment requires additional premium, the insurer may request a premium difference within eight days following the

amendment. If the difference in premium is not accepted within eight days, the contract shall continue under the former general terms.

The basic principles regarding the formation and content of contracts are set forth in the Turkish Code of Obligations. Pursuant to Article 1/I of the TCO, a contract is concluded upon the mutual and appropriate expression of the wills of the parties. Furthermore, according to Article 26 of the TCO, the parties may freely determine the content of a contract within the limits set forth in the law. One aspect of freedom of contract is the freedom to determine the content of the contract.

Article 1425/3 of the TCC, which immediately and directly applies a change in the general terms in favor of the policyholder, the insured or the beneficiary and makes it a content of the contract, constitutes a clear interference with the freedom of contract. This is because the general terms of insurance are shaped and approved by an administrative authority. As can be seen, the content of the contract changes without the influence of the will of the contracting parties. Thus, the balance of interests in the insurance contract is disrupted.

**Keywords:** insurance contract, general terms of insurance, amendment of contract terms, freedom of contract, autonomy of will

#### EXTENDED ABSTRACT

According to Article 11/1 of the Insurance Law, the primary content of insurance contracts is drafted in accordance with the general terms approved by the Ministry of Treasury and Finance and applied uniformly by insurance companies. However, specific terms may be established in insurance contracts in accordance with the nature of the relationship between risk and interest. The insurance policy incorporates both general and specific terms related to the insurance contract.

General terms of insurance is standardized terms in terms of their legal nature. Because the content of the insurance contract is determined by general terms of insurance, the rights and obligations of the parties and the content and scope of the insurance coverage are set forth. Again, general terms of insurance are prepared in advance and used in many insurance contracts and become the content of the contract as a result of the parties' will.

As per Article 1425/3 of the Turkish Commercial Code (TCC), unless otherwise stipulated by law, any amendment in the general terms favoring the policyholder, the insured, or the beneficiary is immediately and directly applicable. However, if such a modification necessitates an additional premium, the insurer may request the premium difference within eight days of the amendment. If the additional premium is not accepted within this period, the contract continues under the previous general terms.

The fundamental principles concerning the formation and content of contracts are regulated under the Turkish Code of Obligations (TCO). According to Article 1/I of the TCO, a contract is formed when parties

mutually and consensually express their intentions. Similarly, Article 26 of the TCO states that parties are free to determine the content of a contract within the limits prescribed by law. One of the essential aspects of freedom of contract is the liberty to determine the content of an agreement. However, Article 1425/3 of the TCC interferes with this freedom by mandating the immediate application of amendments to general terms that benefit the policyholder, insured, or beneficiary. Since the general terms are shaped and approved by an administrative authority, this provision constitutes an overt intervention in the principle of freedom of contract. As a result, the contractual balance of interests in insurance contracts is disrupted.

Contracts are formed based on the mutual and compatible declarations of intent by the parties. Since insurance contracts are also established in this manner, any modification to such agreements should, in principle, be made with the consent of the contracting parties (Insurer and the policyholder). Insurance contracts consist of general and specific terms, and Article 11 of the Insurance Business Law explicitly states that the primary content of insurance contracts is determined by general terms. Consequently, the general terms of insurance define the content of all insurance contracts within a particular branch.

Article 1425 of the TCC regulates that changes in the general terms forming the content of an insurance contract are immediately and directly applicable to existing insurance agreements, subject to certain terms. However, this provision contradicts the fundamental principle of freedom of contract in private law, which dictates that any modification to an existing contract should be made only by the contracting parties.

Autonomy of will and its most significant manifestation, the principle of freedom of contract, are fundamental principles of Turkish civil law. However, Article 1425/3 of the TCC allows for amendments to insurance contracts without considering the parties' intentions, under the justification of protecting the policyholder as the weaker party in the contract. Although the provision grants the insurer the right to request an additional premium when the amendments favor the policyholder, insured, or beneficiary, this right does not change the fact that the content of the contract is being altered externally, without the parties' consent. Furthermore, the insurer has no say in modifications that benefit the weaker party and do not require an additional premium.

The principles established under Article 1425/3 of the TCC conflict with the fundamental precepts of contract law. To ensure compatibility with the principle of freedom of contract, it is necessary to amend Article 1425/3 so that changes in general terms—whether advantageous or disadvantageous to the parties—do not automatically affect existing contracts unless expressly agreed upon by the parties. Instead, such modifications should only apply to contracts concluded after the amendment date, as mandated by Article 11 of the Insurance Business Law.

Accordingly, we propose the following revision to Article 1425/3 of the TCC: “Any amendment in the general terms of insurance shall not apply to existing insurance contracts unless otherwise agreed by the parties. Modified general terms shall be applicable to insurance contracts concluded in subsequent periods.”

This proposed amendment aligns with the fundamental principles of private law by upholding contractual autonomy and preventing unilateral interventions in existing contracts. Thus, it ensures that insurance agreements maintain a fair balance of interests while respecting the foundational concept of freedom of contract in Turkish law.

## GİRİŞ

Sigorta sözleşmeleri, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla<sup>1</sup> kurulur<sup>2</sup>. Sigorta sözleşmelerinin tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla geleceği gerçeği, anılan sözleşmelerde yapılacak değişikliklerin de sözleşmenin taraflarının iradeleriyle mümkün olabileceği sonucunu doğurur. Sigorta sözleşmeleri, genel ve özel şartlardan oluşur. Sigortacılık Kanunu'nun (SK) 11. maddesi de sigorta sözleşmelerinin ana içeriğinin genel şartlardan oluşacağı yönündedir. Dolayısıyla, sigorta genel şartları belli bir branşta yapılan bütün sigorta sözleşmelerinin içeriğini oluşturur<sup>3</sup>.

Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 1425 ise, sigorta sözleşmesinin muhtevasını oluşturan genel şartlarda yapılacak bir değişikliğin, aşağıda temas edilecek belirli şartlar altında, mevcut sigorta sözleşmelerine hemen ve doğrudan uygulanacağını öngörmektedir. Bu hükmün, mevcut bir sözleşmedeki değişikliğin ancak sözleşmenin taraflarınca gerçekleştirilebileceği anlamına gelen, özel hukuktaki sözleşme özgürlüğü prensibiyle bağdaşmadığı açıktır.

İşbu çalışmanın konusunu, TTK m. 1425/3 hükmünün özel hukukta sözleşme özgürlüğü açısından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu bakımdan öncelikle, TTK m. 1425 hükmünün dayandığı esaslar incelenecektir. Akabinde ise, özel hukukta sözleşme özgürlüğü TTK m. 1425/3 hükmü açısından ele alınacaktır. Son olarak, inceleme

---

<sup>1</sup> Şu kadar ki sigorta sözleşmelerinin meydana gelmesi sigortacının açıkça kabul beyanını gerektirmez. Bkz. İ. D. Kaner, *Sigorta Hukuku* (3. Bası, İstanbul 2018) 11.

<sup>2</sup> Sigorta sözleşmeleri genel işlem şartları ile sigorta genel şartları içerdiğinden bu sözleşmelerde tarafların irade serbestisinden söz etmenin mümkün olmayacağı yönünde. Bkz. B. F. Doğan ve A. Selçuk, 'Sigorta Sözleşmelerinin Yorumu Meselesi ve "Makul Beklentiler Doktrini"' (2023) (2) YBHD 423.

<sup>3</sup> H. Kara, *Sigorta Hukuku* (1. Bası, İstanbul 2021), 30.

mevzuuna dair düşüncelerimize yer verilerek konu hakkındaki çözüm önerimiz sunulacaktır.

## I. TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1425 HÜKMÜNÜN DAYANDIĞI ESASLAR

### A. Kanunî Düzenleme ve Gerekçesi

Sigorta sözleşmesi çerçevesinde sigortacıya düşen edimlerden biri de sigorta poliçesi verme yükümlülüğüdür. TTK m. 1424 hükmünün ilk cümlesine göre, sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapıldığı andan itibaren yirmi dört saat, diğer hâllerde on beş gün içerisinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. TTK m. 1425/1 hükmü de sigorta poliçesinin içeriğini göstermektedir. Bu hükme göre, sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir.

TTK m. 1425/3 hükmü ise sigorta sözleşmesinin bazı değişikliklerden etkilenmesini konu edinmektedir. Bu değişiklikler, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine yapılacak değişikliklerdir<sup>4</sup>. Sigorta ettireni, sigortalıyı ve lehtarı korumayı hedefleyen<sup>5</sup> söz konusu hükme göre, kanunlarda aksine hüküm bulunmadığı müddetçe, genel şartlarda *sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine* olan bir değişiklik derhal ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişikliğin ek prim alınmasını gerektirdiği durumlarda, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içerisinde prim farkı talep edebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder. TTK m. 1425/3 gerekçesi bu konuda dikkat çekici hususlara değinmektedir. Buna göre, aslında ahde vefa ilkesi gereğince, bir sigorta sözleşmesi yapıldıktan sonra tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları olmadan bunun üzerinde bir değişiklik yapılamamalıdır. Fakat sigorta sözleşmeleri, sigortalı lehine yorumun esas alındığı bir sözleşme türüdür<sup>6</sup>. Bunun da etkisiyle, genel

<sup>4</sup> Aşağıda da temas edileceği üzere, sigorta genel şartları SÖEDDK tarafından düzenlenip yürürlüğe konulur. Bunlar üzerindeki değişiklikler de aynı kurum tarafından gerçekleştirilir.

<sup>5</sup> M. Çeker, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku* (25. Bası, Adana 2022) 62; E. Kara, 'Sigorta Genel Şartlarının Hukukî Niteliği', (2020) 10 (19) HKUHFD 156.

<sup>6</sup> Bu anlayış Yargıtay kararlarında da dikkat çeken vurgulara sebep olmuştur. Nitekim Yargıtay'ın bir kararına göre, "... *prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi*

şartlarda, özellikle riziko-prim dengesini bozmayacak, sigortalı ve lehtar lehine gerçekleştirilen değişikliklerin halihazırdaki sözleşmelere doğrudan doğruya ve derhal uygulanması gerektiği kabul edilmiştir<sup>7</sup>. Bununla birlikte, genel şartlardaki bir değişiklik, sigortacı açısından işletme ekonomisine dayalı riski artırıcı, diğer bir ifade ile daha fazla prim alınmasını gerektiren nitelikte olabilir. Örneğin, sözleşmenin ilk halinde teminat dışında bırakılmış olan bir husus sonradan teminat kapsamına alınırsa, bu durum sigortacı için riskin artması anlamına gelmektedir<sup>8</sup>. Bu noktada da menfaatler dengesinin korunması bakımından sigortacıya prim farkı talep edebilme hakkı tanınmıştır<sup>9</sup>. Kısa bir anlatımla, TTK m. 1425/3 hükmü, sigorta genel şartlarında yapılacak değişiklikler vasıtasıyla sigorta sözleşmesinde, sözleşmenin taraflarının katılımı olmaksızın değişiklikler öngörmektedir.

Sigorta genel şartlarında yapılacak değişikliklerin sigorta sözleşmesini etkilemesinin sebebi, Sigortacılık Kanunu'nun (SK) 11. maddesidir. Bu hükme göre, sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve

---

*halinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder' şeklindeki düzenleme ve Kanunun gerekçesi birlikte yorumlandığında, Kanun koyucu tarafından bir sigorta poliçesinin hangi özellikte olması gerektiği belirtildiği gibi, teklifname ile poliçe hükümleri arasında farklılık bulunması halinde, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtarın aleyhine olan poliçe hükümlerinin geçersiz olduğu zikredilmek suretiyle, gerekçede de ifade olunduğu üzere, poliçede tereddüt bulunan hususlarda "sigortalı lehine yorum" ilkesinin benimsendiği, bu ilkenin bir yerde **ahde vefa ilkesinin de istinası olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır**. Öte yandan, sigortalı lehine yorum ilkesinin, Kanunun sadece maddesinde değil, sigortaya dair çeşitli maddelerinde ve hatta mülga 6762 Sayılı Kanun'un 1266 ve 1334.maddelerinde de düzenlendiği anlaşılmaktadır."* Y. 11. HD, 26.12.2017 T., 2016/6641 E., 2017/7582 K. (Kazancı).

<sup>7</sup> TTK m. 1425/3 Gerekçesi'nden.

<sup>8</sup> Rizikonun gerçekleşmesinden sonra yapılacak değişiklikler TTK m. 1425/3 hükmüne istinaden tazminat talebine hak vermez. Bkz. E. Akgün, Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, (2017) 65 (2) İÜHF 559; T. Türe, *Sigorta Sözleşmelerinin Değişen Şartlara Uyarlanması* (1. Bası, Ankara 2020) 84.

<sup>9</sup> TTK m. 1425/3 Gerekçesi'nden.

Denetleme Kurumu (SÖEDDK)'nca<sup>10</sup> düzenlenip, onaylanan<sup>11</sup> ve Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Sigorta sözleşmelerinin esas içeriğinin sigorta genel şartları olması ve bunlarda yapılacak değişikliklerin de sigorta sözleşmesinin içeriğini etkileyecek olmasından ötürü<sup>12</sup>; sigorta genel şartları ve sigorta sözleşmesi arasındaki münasebete temas etmekte fayda vardır.

## B. Sigorta Genel Şartlarının Tanımı

Sigorta genel şartları, önceden hazırlanarak (formüle edilerek), sigortacıdan rizikoya karşı teminat talep eden sigorta ettirene sunulan, münferit rizikolar için değil de benzer çok sayıda rizikoya karşı teminat sağlamak amacıyla kullanılan şartlardır<sup>13</sup>.

<sup>10</sup> SK m. 11/ 1'de "Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu" ifadesinin yerine "Müsteşarlık" ifadesi geçmekte olup, bu ifade ile Hazine Müsteşarlığı kastedilmektedir. Ancak 9 Temmuz 2018 tarihinde 3. mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanan 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 13 ile 13.12.1983 tarihli ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılarak Hazine Müsteşarlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığına "Sigortacılık Genel Müdürlüğü" olarak bağlanmıştır. Akabinde ise, 18 Ekim 2019 tarih ve 30922 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 47 numaralı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi geçici m. 3/ 2 ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü kapatılmış ve m. 19 ile sigortacılığa ilişkin diğer mevzuatta Bakanlık'a yapılan atıfların "Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu"na yapılmış sayılacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede 18 Ekim 2019 öncesinde Sigortacılık Genel Müdürlüğü'nün yetkili olduğu sigorta genel şartlarının onaylanmasında artık Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu yetkili kılınmıştır. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu 47 numaralı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m. 3 uyarınca kamu tüzel kişiliğini haiz bir kurum olup, idari ve mali özerkliğe sahiptir.

<sup>11</sup> SK m. 11/ 1'de her ne kadar sigorta genel şartlarının Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından sadece onaylanacağı belirtiliyor olsa da uygulamada söz konusu genel şartlar ilgili Kurum tarafından hem düzenlenmekte hem de onaylanmaktadır. Bkz. S. Ünan, 'Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar', içinde "Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü", Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu (1. Bası, İstanbul 2020) 178; T. Memiş, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (1. Bası, İstanbul 2016) 33; A. Sevinç Kuyucu, 'Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar', içinde "Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü", Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, (1. Bası, İstanbul 2020) 1.

<sup>12</sup> S. Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi-Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt I, Genel Hükümler (Madde 1401-1452)*, (1. Bası, İstanbul 2018) 255.

<sup>13</sup> Ünan, (n 11) 181; Sevinç Kuyucu, (n 11) 11; P. Schimikowski, *Versicherungsvertragsrecht* (München 2017) N. 17; Armbrüster, '1. Einleitung', im Inneren E. R. Prölss/A. Martin (Hrsg.),

Dolayısıyla, somut ve belirli bir riziko için sigorta ettirenle sigortacı arasında özel olarak müzakere edilerek sigorta sözleşmesine ilave edilen sözleşme hükümleri genel şart niteliğinde değildir<sup>14</sup>.

Sigorta genel şartları sigorta teminatının içeriğini ve kapsamını ortaya koyan, sigortacı ile sigorta ettirenin hak ve yükümlülüklerini belirleyen, sigortacının sigorta ettirene sunduğu ve maddî bir varlığa sahip olmayan ürünü somutlaştıran hükümlerdir<sup>15</sup>. Sigorta genel şartları, bir yandan da sigortacının sunduğu bu ürünü tanımlar ve onu rizikoları belirterek tarif eder<sup>16</sup>. Bu yönüyle sigorta genel şartları, sigorta sözleşmeleri için denetlenebilir bir kanuni çerçeve oluşturarak standartlaşmaya da hizmet eder<sup>17</sup>. Bu standartlaşma, benzer rizikolar için içerik olarak aynı teminatı sağlayan birden fazla sözleşmenin ortaya çıkmasını sağlar<sup>18</sup>.

Sigorta genel şartlarını karakterize eden bir başka husus, bunların somut rizikolardan bağımsız, genel ve soyut nitelikte olmalarıdır. Bir sigorta sözleşmesinde, taraf iradeleriyle belirli bir hüküm için yapılmış nitelendirme bu anlamda önemli değildir<sup>19</sup>. Bundan dolayı, taraflar belirli somut bir riziko için getirilmemiş, benzer tüm sigorta sözleşmelerinde yer alan şartları “özel koşullar”, “tamamlayıcı hükümler” ya da “istisnaî klorlar” gibi isimlendirmelere tabi tutsalar da bunlar genel şart olarak değerlendirilirler<sup>20</sup>.

Sigorta genel şartları, her ne kadar belirli bir makam tarafından hazırlanıp, onaylanmakta iseler de<sup>21</sup> bunların sigorta sözleşmeleri içinde yer almaları ve geçerli

---

*Versicherungsvertragsgesetz* (6. Auflage, München 2021) N. 20; M. Bahtiyar, 'Sigorta Poliçesi Genel Şartları', (1997) 19 (2) BATİDER 93.

<sup>14</sup> Schimikowski, (n 13) N. 18.

<sup>15</sup> C. Brömmelmeyer, 'Einleitung', im Inneren Rüffer/Halbach/Schimikowski (Hrsg.), *Versicherungsvertragsgesetz* (4. Auflage, Baden-Baden 2020) N. 60.

<sup>16</sup> Brömmelmeyer, (n 15) N. 60.

<sup>17</sup> Brömmelmeyer, (n 15) N. 60.

<sup>18</sup> Schimikowski, (n 13) N. 19.

<sup>19</sup> Armbrüster, (n 13) N. 20.

<sup>20</sup> Armbrüster, (n 13) N. 20.

<sup>21</sup> Bu hususta bkz. SK m. 11. Ayrıca bkz. M. B. Günay, *Sigorta Hukuku* (4. Bası, Ankara 2022) 22.

olarak uygulanmaları kaynaklandıkları yere değil taraf iradelerine dayanır. Diğer bir anlatımla, sigorta genel şartları sigorta ettiren ve sigortacının bir sigorta teminatı sağlanması yönündeki karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları sonucu sigorta sözleşmesinin bir parçası haline gelirler<sup>22</sup>. Bu sebeple, TTK m. 1425/3 hükmü, sigorta sözleşmelerinin içeriğinin değiştirilmesinde taraf iradelerinin zayıflatılmış olması yönüyle sorgulanabilir bir kuraldır.

### C. Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği

#### 1. Genel Olarak

Sigorta genel şartlarının hukuki niteliği doktrinde tartışmalı olup, doktrinin bir kısmı tarafından sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliği taşıdığı belirtilmekteyken, diğer bir kısmı tarafından da sigorta genel şartlarının adsız idari düzenleyici işlem olduğu ifade edilmektedir. Yine konuyla ilgili olarak doktrinde sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliğini taşımasına rağmen, genel işlem şartlarına ilişkin Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin kıyasen uygulanacağını belirten bir görüş ile sigorta ettirenin korunmasından hareket ederek TBK m. 20/ 4'e benzer bir düzenlemeye sigorta poliçesi genel şartları içerisinde yer verilmesi gerektiğini belirten bir görüş de bulunmaktadır.

Aşağıda sırasıyla bu dört görüş ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

#### 2. Genel İşlem Şartı Görüşü

Doktrindeki birinci ve de kanaatimizce isabetli olan genel işlem şartı görüşüne göre<sup>23</sup>, sigorta genel şartları genel işlem şartı niteliğini taşımaktadır. Şöyle ki, genel işlem

<sup>22</sup> Armbrüster, (n. 13) N. 19; Bahtiyar, (n 13) 95.

<sup>23</sup> Aynı yönde, Ünan, (n 11) 177; Bahtiyar, (n 13) 10; Sevinç Kuyucu, (n 11) 21; Kara, (n 5) 168; N. Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Birinci Cilt* (5. Bası, İstanbul 2010), 239, N. 23; Y. Atamer, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi* (2. Bası, İstanbul 2001) 63; Y. Atamer ve S. Ünan, 'Control of General and Special Conditions of Insurance Under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement', in *Transparency in Insurance Law* (1st Edition, İstanbul 2012) 68-69; R. Ayhan, H. Çağlar ve M. Özdamar, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (3. Bası, Ankara 2020) 53, 55; M. Aydoğdu, *Genel İşlem Koşulları Şerhi* (1. Bası, Ankara 2018) 99-100, 130; E. Yazıcıoğlu ve Z. Şeker Ögüz, *Sigorta Hukuku* (3. Bası, İstanbul 2020) 14; İ. Demir, *Sigorta Hukuku, Ders Kitabı* (1. Bası, Ankara 2023) 76; A. Erbaş Açıknel, 'İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi', içinde "Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü", *Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu* (1. Bası, İstanbul 2020) 51; E. Akgün, *Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi*

şartları, TBK m. 20/ 1’de bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri olarak tanımlanmaktadır. Yine genel işlem şartlarına bir sözleşmenin içeriğini oluşturmak amacıyla sözleşmelerde yer verilmektedir<sup>24</sup>. Buna göre bir sözleşmenin genel işlem şartı içerdiğinin kabul edebilmesi için sözleşme şartlarının bir sözleşmenin içeriğini oluşturması, sözleşmenin kurulmasından önce birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak amacıyla tek taraflı olarak hazırlanmış olması ve kullanan tarafından karşı tarafla pazarlık edilmeden sözleşmeye dâhil edilmiş olması gereklidir<sup>25</sup>. Konuya sigorta genel şartları açısından bakılacak olursa, hemen bir önceki

(1. Bası, İstanbul 2017) 39. Alman hukukunda da sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliği taşıdığı kabul edilmektedir. Bkz. P. Schimikowski, *Versicherungsvertragsrecht* (München 2024) N. 21.

SÖEDDK tarafından hazırlanan sigorta genel şartlarında, sigorta ettirenin veya sigortalının tüketici veya tacir olması arasında herhangi bir fark gözetilmemiştir. Bu sebeple sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin veya sigortalının ya da lehtarın tüketici sıfatını taşıdığı durumlarda, söz konusu sigorta sözleşmesi tüketici işlemi niteliği taşıyacağından 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a tabi olacak ve sigorta genel şartlarının hukuki niteliği genel işlem şartlarının tüketici hukukundaki özel görünümü olan haksız şart olacaktır.

<sup>24</sup> Atamer, (n 23) 61; Aydoğdu, (n 23) 74; K. Larenz und M. Wolf, *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (9. Auflage, München 2004) 773, N. 9; M. Wolf und J. Neuer, *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (11. Auflage, München 2019) 572, N. 8; J. Neuer, *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (13. Auflage, München 2023), 576, N. 8; Becker, ‘BGB § 305’, im Inneren W. Hau und R. Poseck (Hrsg), *Beck’scher Online Kommentar* (München 2024) N. 12; L. Sirmen, ‘Genel İşlem Şartları Kavramı’, (2015), (3), İzBD 212; Y. Atamer, ‘Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi - TKHK m. 6 ve TTK m. 55 F.1 (f) ile Karşılaştırmalı Olarak’, içinde Türk Hukuku’nda Genel İşlem Şartları Sempozyumu- 8 Nisan 2011 (1. Bası, Ankara 2012) 13; M. Doğan, G. Şahan ve İ. Atamulu, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (2. Bası, Ankara 2021) 156; M. A. Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (1. Bası, Ankara 2021) 172; Ç. Özel, ‘Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Kavramı’, içinde H. C. Aksoy (Ed.), Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler (1. Bası, Ankara 2016) 62; M. Aydoğdu, *Türk Borçlar Hukukunda Genel İşlem Koşullarının ve Tüketici Hukukunda Haksız Şartların Denetimi* (1. Bası, Ankara 2014) 47; S. Ayan, ‘Genel İşlem Koşulları Yönünden Türk Borçlar Kanunu ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Karşılaştırılması’, içinde H. C. Aksoy (Ed.), Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler (1. Bası, Ankara 2016) 105-106; Ö. Çınar, *Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar* (1. Bası, İstanbul 2009) 52; E. Baş, ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda Genel İşlem Koşulu Kavramı ve İçerik Denetimi’, içinde Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013) 283; A. Yelmen, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Genel İşlem Şartları* (1. Bası, Ankara 2014) 52.

<sup>25</sup> Atamer, (n 23) 61; Atamer, (n 24) 12; Doğan, Şahan ve Atamulu, (n 24) 156; Aydoğdu, (n 24) 46-47; Aydoğdu, (n 23) 73; Ayan, (n 24) 106; Baş, (n 24) 280; Yelmen, (n 24) 51-52; F. Eren, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (24. Bası, Ankara 2019) 231-233, N. 630-635; A. Havutçu, *Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması* (1. Bası, İzmir 2003) 74; A. N. İnan ve Ö. Yücel, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, Ankara 2014) 302; Ş. Akipek Öcal, ‘6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşulları Hükümlerinin Konu Bakımından Uygulama Alanı’ (2015), (3) İzBD 193; M. Topuz, ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşullarında Kapsam (Yürürlük) Denetimi’, içinde Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, (1. Bası, İstanbul 2013) 1140, 1141; M. Aydoğdu, ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Konu Bakımından

başlıkta da ifade ettiğimiz gibi, sigorta genel şartları ile de tıpkı genel işlem şartlarında olduğu gibi sigorta sözleşmesinin içeriği belirlenmekte, tarafların hak ve yükümlülükleri ile sigorta teminatının içeriği ve kapsamı ortaya konulmaktadır<sup>26</sup>. Dolayısıyla sigorta genel şartlarına da bir sözleşmenin içeriğini oluşturmak amacıyla sigorta sözleşmelerinde yer verilmektedir<sup>27</sup>.

Sigorta genel şartları, SÖEDDK tarafından önceden düzenlenip, onaylanmaktadır. Bu bakımdan sigorta genel şartları, genel işlem şartlarında olduğu gibi taraflar arasında sigorta sözleşmesinin yapılmasından önce hazırlanmaktadır<sup>28</sup>. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, sigorta genel şartları SÖEDDK tarafından taraflar arasında sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce genel ve soyut bir şekilde hazırlanmakta ve bu özelliği sonucunda yürürlüğe girdikleri tarih itibarıyla ilgili alanda kurulacak bütün sigorta sözleşmelerinde standart bir şekilde uygulama alanı bulmaktadır<sup>29</sup>.

Sigorta genel şartlarının SÖEDDK tarafından düzenlenip, onaylandıktan sonra bütün sigorta sözleşmelerinde aynen kullanılması zorunluluk teşkil etmektedir. Bu husus SK m. 11/ 1’de şu şekilde belirtilmektedir: “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça (SÖEDDK) onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir*”. Görüldüğü üzere bir sözleşme hükmünün genel işlem şartı niteliği taşımasında aranan unsurlardan biri olan “çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla hazırlanmış olma” unsurunu sigorta genel şartları tereddütsüz karşılamaktadır<sup>30</sup>. Bu durumun sigortacının iradesi yerine bizzat Kanun koyucu tarafından SK m. 11/ 1 ile zorunlu tutulması sonucunda ortaya çıkmış olması sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliğini taşımasında herhangi bir olumsuz

---

Uygulama Alanı’, (2011), 13 (2) DEÜHFD 13; Ö. Günergök ve Ş. Kayıhan, *Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler* (1. Bası, İstanbul 2020) 91.

<sup>26</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 15.

<sup>27</sup> Sigorta genel şartları sigorta ettirene bir bilgilendirme formu veya poliçede atıfta bulunularak bildirilmektedir. Ancak bu durum sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliği taşımasını engellememektedir. Zira TBK m. 20/ 1 uyarınca genel işlem şartlarının “sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli, nitelendirmede önem taşımaz”.

<sup>28</sup> Yazıcıoğlu ve Şeker Ögüz, (n 23) 14; Sevinç Kuyucu, (n 11) 16.

<sup>29</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 16.

<sup>30</sup> Yazıcıoğlu ve Şeker Ögüz, (n 23) 14; Sevinç Kuyucu, (n 11) 17.

etkiye sahip değildir. Çünkü TBK m. 20 hükmü, sigorta sözleşmesinde yer verme yönündeki iradesinin hangi şekilde oluştuğu ile ilgilenmediğinden, sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmelerinde yer almasının kanuni bir zorunluluğa dayanması, bunların genel işlem şartı niteliğini taşımasında herhangi bir hukuki önem arz etmemektedir<sup>31</sup>. Kaldı ki burada sigorta genel şartlarının SÖEDDK tarafından düzenlenip, onaylanması sadece idari bir denetim teşkil etmekte olup, bunların yargısal denetime tabi tutulmasına engel değildir<sup>32</sup>.

Sigorta genel şartları, her ne kadar SÖEDDK tarafından düzenlenip onaylanıyor ve de SK m. 11/ 1 ile kanun koyucu tarafından sigorta sözleşmelerinde yer alması zorunlu tutuluyor olsa da; bunların sözleşme içeriği haline gelmesini sağlayan şey, aslında bir önceki başlıkta da ifade ettiğimiz üzere taraf iradeleridir<sup>33</sup>. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmesinde bulunuyor olmasına karşılık, tarafların bunların sözleşmede yer alması hususunda aralarında müzakere ederek anlaşmış olmamalarıdır. Aksi takdirde sigorta genel şartları tarafların yapmış oldukları müzakereler sonucunda her iki tarafın da anlaşmasıyla sigorta sözleşmesinin içeriğinde yer alırlarsa, bunlar artık şahsi anlaşma halini alırlar ve artık genel işlem şartı niteliğini taşımazlar<sup>34</sup>. Burada sigortacının yaptığı şey, içeriğinde yer alması Kanun gereği zorunlu olan sigorta genel şartlarını içeren sigorta sözleşmesini diğer tarafa sunup, ilgili tarafla pazarlık etmeden sözleşmeyi mevcut haliyle kabul ettirmekten ibarettir<sup>35</sup>. Nitekim sigorta

<sup>31</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 19.

<sup>32</sup> Kocayusufoğlu, (n 23) 240, N. 23; Atamer, (n 23) 51; Ayrıca bkz. Havutçu, (n 25) 49-50; Aydoğdu, (n 24) 68, 69-70; Aydoğdu, (n 23) 128-129. Alman hukuku açısından aynı yönde, Schmidt, 'BGB § 307', im Inneren W. Hau und R. Poseck (Hrsg.), *Beck'scher Online Kommentar* (München 2024) N. 7.

<sup>33</sup> Larenz und Wolf, (n. 24) 774, N. 11; Armbrüster, (n 13) N. 19; Ünan, (n 11) 181; Bahtiyar, (n 13) 95; Sevinç Kuyucu, (n 11) 11; H. Brox und W-D. Walker, *Allgemeiner Teil des BGB* (45. Auflage, München 2021) 114, N. 7; W. Flume, *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Zweiter Band, Das Rechtsgeschäft* (4. Auflage, Berlin/ Heidelberg 1992) 669.

<sup>34</sup> Wolf und Neuer, (n 24) 574, N. 18; Neuer, (n 24) 578, N. 18; Brox und Walker, (n 33) 113, N. 6; Atamer, (n 23) 72; Havutçu, (n 25) 88; Aydoğdu, (n 23) 108; Özel (n 24) 63; Ş. Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler* (13. Bası, Konya 2022) 179.

<sup>35</sup> Flume, (n 33) 668, 669; Larenz und Wolf, (n 24) 773, N. 10, s. 774, N. 12; Wolf und Neuer, (n 24) 574, N. 14; Neuer, (n 24) 577, N. 14; Brox und Walker, (n 33) 113, N. 6; Atamer, (n 23) 72; Havutçu, (n 25) 87; Akıncı, (n. 34) 179; Özel, (n 24) 60; Yazıcıoğlu ve Şeker Öğüz, (n 23) 14; Demir, (n 23) 76; Ayan, (n 24) 106; Sirmen, (n 24) 211; A. Havutçu, 'Genel İşlem Şartlarının Sözleşme İle İlişkilendirilmesi, İçeriklerinin Denetlenmesi', içinde H. C. Aksoy (Ed.), *Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler* (1. Bası, Ankara 2016) 75; Ç. Kırca, 'Genel İşlem Koşulları İle Kararlaştırılan Ceza

şirketleri, sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişilere sigorta genel şartları ile sigorta özel şartlarını içeren birden fazla teklifte bulunmakta ve her bir teklife göre de ödemeleri gereken prim miktarlarını belirtmektedir. Sigorta yaptırmak isteyen kişi ise, sadece kendisine sunulan söz konusu teklifler arasından kendi menfaatine en uygun olan olduğunu düşündüğü teklifi kendisine sunulduğu haliyle kabul etmektedir<sup>36</sup>.

TBK m. 20/ 1'in lafzından hareket edilecek olursa genel işlem şartlarının mutlaka bizzat düzenleyen tarafından hazırlanmasının şart olduğu gibi bir sonuca ulaşılmaktadır. Bunun sonucunda da bizzat sigortacının kendisi tarafından değil de SÖEDDK tarafından hazırlanmış olan sigorta genel şartlarının genel işlem şartı niteliğini taşımadığının ileri sürülebilmesi ihtimal dahilindedir. Ancak TBK m. 20/ 1 hükmünde kastedilen genel işlem şartlarının hazırlanması sürecine sözleşmenin diğer tarafının dahil edilmemesidir<sup>37</sup>. Bu sebeple düzenleyenin genel işlem şartlarını mutlaka kendisinin hazırlaması şart değildir. Düzenleyen genel işlem şartlarını bizzat kendisi hazırlayabileceği gibi, üçüncü bir kişi tarafından hazırlanmış genel işlem şartlarını da sözleşmede kullanabilir<sup>38</sup>. Sonuç olarak

---

Koşulunun Denetlenmesi', içinde Evrensel Hukuk İlkeleri Işığında Türk Medeni Hukukunda Değişimler Sempozyumu, 10-11 Haziran 2016 (1. Bası, Ankara 2016) 119; B. İ. Engin, 'Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması', içinde Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu (1. Bası, İstanbul 2010) 78; E. Ceylan, 'Genel İşlem Koşulları', içinde Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları I (1. Bası, İstanbul 2014) 174.

<sup>36</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 19; Ayrıca bkz. Engin, (n. 35) 76.

<sup>37</sup> Atamer, (n 24) 15; Gümüş, (n 24) 173; Aydoğdu, (n 23) 97; Baş, (n 24) 285.

<sup>38</sup> Larenz und Wolf, (n 24) 773, N. 10; Wolf und Neuer, (n 24) 573, N. 11; Neuer, (n 24) 576, N. 11; Brox und Walker, (n 33) 113, N. 5; Becker, (n 24) N. 26; Sirmen, (n 24) 218; Atamer, (n 23) 69; Atamer, (n 24) s. 15; Havutçu, (n 25) 75-76; Aydoğdu, (n 24) 54; Aydoğdu, (n 23) 96-97; Aydoğdu, (n 23) 14; Sevinç Kuyucu, (n 11) 16; M. K. Oğuzman ve M. T. Öz, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I* (19. Bası, 2021) 171, N. 503; İ. Uluşan, 'Türk Borçlar Kanunu'ndaki Genel İşlem Şartlarına İlişkin Yeniliklerle İlgili Bazı Düşünceler', içinde Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013) 1222-1223; O. G. Antalya, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt V/ I, I* (2. Bası, Ankara 2019) 491, N. 2197; A. Altop, 'Türk Borçlar Kanunu Tasarısındaki Genel İşlem Koşulları', içinde Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegen Kender'e Armağan (1. Bası, İstanbul 2007) 257; A. M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (21. Bası, Ankara 2017) 164; İ. Erdoğan, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (3. Bası, Ankara 2017) 82; B. Çetiner, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, İstanbul 2024) 82, N. 209; U. Yeniocak, *Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler* (2. Bası, Ankara 2013) 50; İ. Serdar, 'TBK'nun Genel İşlem Şartları Hükümlerinin Kişi Bakımından Uygulama Alanı', (2015), (3) 227; M. Akçaal, 'Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme', (2014), 18 (1) GÜHFD 53; İ. Atamulu, 'Genel İşlem Şartlarında Şahsi (Bireysel) Anlaşmanın Mevcudiyetini İspat Yükü', (2018) 13 (1) ERÜHFD 106, dpt. 9; G. Doğan, '6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşulları', içinde Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013) 462-463.

sigorta genel şartlarının sigortacı yerine SÖEDDK tarafından hazırlanması bunların genel işlem şartı niteliğini taşımasına engel teşkil etmemektedir<sup>39</sup>.

### 3. Adsız İdari Düzenleyici İşlem Görüşü

Doktrindeki ikinci görüş olan adsız düzenleyici işlem görüşüne göre<sup>40</sup> ise, sigorta genel şartları genel işlem şartı niteliğini taşımamakta, adsız idari düzenleyici işlem niteliğini taşımaktadır. Zira sigorta genel şartları bir kamu tüzel kişisi olan SÖEDDK tarafından hazırlanıp, onaylanmakta, akabinde ise Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir. Bu sebeple sigorta genel şartlarına sigorta sözleşmesinde yer verilmesinde kamu gücü etkin bir rol oynadığından icrailik söz konusu olmakta, tarafların bu konuda herhangi bir inisiyatifi bulunmamaktadır<sup>41</sup>. Yani emredici nitelikteki<sup>42</sup> sigorta genel şartlarına aykırı düzenleme yapılması mümkün olmayıp, istenilse de bu şartların dışına çıkılamaz<sup>43</sup>. Aksi takdirde, bu davranış yaptırıma tabi tutulur ve SK m. 34/ 2 - f uyarınca<sup>44</sup> on bin Türk Lirası idari para cezası uygulanır<sup>45</sup>.

Kanaatimizce sigorta genel şartlarının sırf SÖEDDK tarafından hazırlanıp, onaylanması bunların adsız idari düzenleyici işlem olarak kabul edilmesine sebebiyet vermemektedir. Zira ilk olarak, adsız idari düzenleyici işlemler araya herhangi bir başka iradenin girmesine gerek kalmaksızın kendiliğinden hukuki sonuçlarını doğurmakta olup, icrai bir nitelik taşımaktadırlar. Oysaki yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmesinin bir parçasını oluşturması kendiliğinden

<sup>39</sup> Atamer, (n 24) 15; Sevinç Kuyucu, (n 11) 16; Akgün, (n 24) 39.

<sup>40</sup> Memiş, (n 11) 42; T. Memiş, ‘Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Mahiyeti İle İlgili Tartışmaların Sonu Mu? Hukuk Genel Kurul Kararı ve Anayasa Mahkemesi Kararına İlişkin Değerlendirmeler’, (2022), 8 (16), BEÜHFD 248-249, 258.

<sup>41</sup> Memiş, (n 11) 43; Memiş, (n 40) 250.

<sup>42</sup> Memiş, sigorta genel şartlarının emredici olduğunu, bu hususun birçok genel şartta da açıkça belirtildiğini ifade etmektedir. Bkz. Memiş, (n 11) 34.

<sup>43</sup> Memiş, (n 11) 34; Memiş, (n 40) 250.

<sup>44</sup> SK m. 34/ 2 - f “Bu Kanunun; ... (f) 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırı olarak genel şart düzenlemelerine aykırı davranılması halinde onbin Türk Lirası, ... idari para cezası uygulanır”.

<sup>45</sup> Memiş, (n 11) 35.

gerçekleşmemektedir. Bunların sigorta sözleşmeleri içerisinde yer alıp, geçerli olarak uygulanmaları taraf iradelerine dayanmaktadır<sup>46</sup>.

İkinci olarak idare, adsız idari düzenleyici işlemler ile kanuni düzenlemelerin nasıl uygulanacağı açıklamakta veya kanun ile düzenleme getirilmeyen konularda bir düzenleme yapmaya gitmektedir. Bununla birlikte sigorta genel şartları ne kanunların uygulama şeklini açıklamakta ne de kanun ile düzenleme getirilmemiş bir husus düzenlenmektedir<sup>47</sup>. Bu durumu sigorta genel şartlarının sırf Resmi Gazete’de yayımlanıyor olması da değiştirmemektedir. Nitekim sigorta genel şartlarının Resmi Gazete’de yayımlanmasındaki amaç sigorta genel şartlarına aleniyet sağlayarak sigorta ettireni korumaktadır<sup>48</sup>.

Üçüncü olarak, sigorta genel şartları taraflar açısından icrai bir nitelik taşımamakta, sigorta sözleşmesinin zorunlu unsurlarından birini oluşturmamaktadır. Çünkü SK m. 11/1’ de sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmesinin zorunlu unsuru olduğu değil, ana muhtevası olduğu ifade edilmiştir. Ek olarak aynı maddenin devamında sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebileceği de belirtilmekte olup, sırf buradan hareket edilerek de tarafların aralarında sigorta genel şartlarını müzakere edebileceği ve işin özelliğine uygun özel şartlar getirerek bunları da değiştirebileceği kabul edilebilir<sup>49</sup>.

Son olarak, sigorta genel şartlarına aykırı düzenleme yapılması Türk Ticaret Kanunu’nda herhangi bir yaptırıma tabi tutulmamıştır. Sigortacılık Kanunu’na bakılacak olursa, bu kanunda sigorta genel şartlarına aykırı düzenlemeler yapılması yaptırıma tabi

---

<sup>46</sup> Burada dikkat edilmesi gereken husus, SÖEDDK, sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmelerinde kullanılması yönünde sadece sigortacıya yönelik olarak icrai bir yetkiye sahiptir. Zira bu konu, ilgili kurumun idare hukuku alanında yürüttüğü faaliyetle ilgili olup, etkilerini de idare hukuku alanında doğurmaktadır. Ancak sigorta genel şartlarının sözleşme hükmü haline gelmesi bu kurumun idari gücüne dayanmamakta, aksine sigorta ettirenin iradesi sonucunda gerçekleşmektedir. Bu sebeple kurumun sigortacı bakımından yaptığı düzenlemeler idari nitelik taşımakta, buna karşın sigorta ettirenin iradesi ile sözleşme hükmü haline gelen sigorta genel şartları idari bir nitelik taşımamaktadır. Bu konuda bilgi için bkz. Sevinç Kuyucu, (n 11) 13-14.

<sup>47</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 14.

<sup>48</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 14.

<sup>49</sup> Aynı yönde, E. Yeşilova Aras, ‘Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması’, (2015), (3) İzBD 460-461.

tutulmuş olmakla birlikte, bu yaptırım sadece sigortacıya idari para cezası kesilmesi (SK m. 34/ 2 - f) ile ruhsat iptali (SK m. 7/ 1 - ç) şeklinde ortaya çıkacak olup, sigorta sözleşmesinin geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır<sup>50</sup>. Diğer bir deyişle sigorta genel şartlarına aykırı hükümler içeren sigorta sözleşmeleri özel hukuk açısından ayakta kalmaya devam etmekte, taraflar arasındaki geçerliliğini sürdürmektedir. Sigortacılık Kanunu'nda sigortacıların sigorta genel şartlarına aykırı düzenleme yapmalarının geçersizlik yaptırımına tabi tutulmaması aslında isabetli olmuştur<sup>51</sup>. Zira bu kanun ile amaçlanan sigortacıların faaliyet esaslarına ilişkin düzenlemeler yapmaktır; yoksa sigorta sözleşmesine yönelik düzenlemeler yapmak değildir<sup>52</sup>. Bu çerçevede sigorta genel şartları Kanun koyucu tarafından adsız idari düzenleyici işlem olarak kabul edilseydi, buna aykırı düzenleme yapılması emredici hükümlere aykırılık oluşturacağından sigorta sözleşmesi Türk Ticaret Kanunu'nda geçersizlik yaptırımına tabi tutulurdu<sup>53</sup>.

#### 4. SÖEDDK'nın Kamu Gücünü Kullanmasının Etkisini Dikkate Alan Görüş

SÖEDDK'nın kamu gücünü kullanmasının etkisini dikkate alan doktrindeki üçüncü görüşe göre<sup>54</sup>, bir hükmün genel işlem şartı niteliğini taşıyabilmesi için, sözleşmenin taraflarından birinin diğer tarafa müzakere etmeden hazırladığı hükümleri kabul ettirmesi gerekmektedir. Ancak sigorta genel şartları, sigorta sözleşmesinin tarafları dışında olan ve kamu gücü kullanan SÖEDDK tarafından hazırlanmaktadır. Sigorta sözleşmesinin tarafları ise sadece bu Kurum tarafından çıkarılan sigorta genel şartlarına uymak zorunda

<sup>50</sup> Aynı yönde, Yeşilova Aras, (n 49) 460.

<sup>51</sup> Aynı yönde, Sevinç Kuyucu, (n 11) 22.

<sup>52</sup> Doktrinde Yeşilova Aras, eski Türk Ticaret Kanunu'nun 1264. maddesinin son fıkrasında yer alan "Diğer kanunlardaki sigortalara müteallik amir hükümler mahfuzdur" hükmünün denetim kanunundaki amir hükümleri, Ticaret Kanunu'nun da önüne getirdiğini, ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda böyle bir hiyerarşi hükmü olmadığından, Sigortacılık Kanunu'ndaki sözleşme hukukuna ait var olan hükümlerin, Türk Ticaret Kanunu karşısında zımnen mülga olduğunun kabul edilmesi gerektiğini, bu sebeple, sigorta sözleşmesine uygulanacak hükümler bakımından hiyerarşik sıralamada Sigortacılık Kanunu'nun hükümlerinin yer almadığını belirtmektedir. Bkz. Yeşilova Aras, (n 49) 452-453.

<sup>53</sup> Aksi görüşteki Kayhan/ Günergök, sigortacıların sigorta genel şartlarına uymakla yükümlü olduğunu, bunlara aykırı sözleşme şartları yapamayacağını, aksi takdirde hem geçersizlik yaptırımı ile hem de cezai yükümlülükler ile karşılaşacaklarını belirtmektedir. Bkz. Ş. Kayhan ve Ö. Günergök, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (6. Baskı, İstanbul 2021) 91.

<sup>54</sup> Kara, (n 3) 131.

kalmaktadır. Dolayısıyla burada sigorta genel şartları Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlendiği anlamda genel işlem şartı niteliğinde değildir. Bununla birlikte, kıyasen Türk Borçlar Kanunu'nun genel işlem şartlarına ilişkin hükümleri uygulanmak suretiyle bunların denetimi yapılmalıdır. Yukarıda birinci görüşle ilgili açıklamalarımızda da belirttiğimiz üzere, sigorta genel şartlarının sigortacı yerine SÖEDDK tarafından hazırlanması bunların genel işlem şartı niteliğini taşımasına engel değildir. Zira bir sözleşme hükmünün genel işlem şartı niteliğini taşımasında, bunların mutlaka kullananın bizzat kendisi tarafından hazırlanmış olması önem taşımamaktadır.

### 5. Sigorta Ettirenin Korunmasına Ağırlık Veren Görüş

Sigorta ettirenin korunmasına ağırlık veren doktrindeki son görüşe göre<sup>55</sup>, sigorta genel şartları genel işlem şartı niteliğini taşımamaktadır. Çünkü sigorta genel şartları SÖEDDK<sup>56</sup> tarafından onaylandığından, sigortacılar tarafından sözleşmeye dayalı rizikoların olumsuz sonuçlarının sigorta ettiren ile sigortalı üzerinde bırakılması önlenmiş olmaktadır. Ancak olması gereken hukuk bakımından sigortacılar karşısında sigorta ettiren ve sigortalıyı korumak için TBK m. 20/ 4'e benzer bir düzenlemeye sigorta poliçesi genel şartları içerisinde yer verilmesi isabetli olur. Kanaatimizce burada sigorta genel şartlarının SÖEDDK tarafından onaylanmış olması, bu şartların genel işlem şartı niteliğini taşımasına engel teşkil etmemektedir. Zira bir kere, yukarıda da belirttiğimiz üzere, burada sigorta genel şartları SÖEDDK tarafından onaylanarak sadece idari bir denetime tabi tutulmaktadır; yoksa yargısal bir denetime değil<sup>57</sup>. Yine sigorta genel şartlarının SÖEDDK tarafından onaylanması bazı aşırı ve haksız nitelikteki hükümlerin

---

<sup>55</sup> Gümüş, (n 24) 173.

<sup>56</sup> Gümüş, eserinde "SÖEDDK" ifadesi yerine "Bakanlık" ifadesini kullanarak sigorta genel şartlarının Bakanlık tarafından onaylandığını belirtmektedir. Bkz. Gümüş, (n 24) 173. Önceki Türk Ticaret Kanunu yürürlüğü döneminde m. 1266'da sigorta genel şartlarının Bakanlık tarafından denetleneceği belirtilmiş olmakla birlikte mevcut TTK m. 1425'te Bakanlığın bu konudaki denetim yetkisi kaldırılmıştır. Ancak SK m. 11/ 1'de sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasının Müsteşarlıkça onaylanan genel şartlara uygun olarak düzenleneceği yer almaya devam etmektedir. Yukarıda dipnot 8'de de belirttiğimiz üzere, Müsteşarlık ifadesinden SÖEDDK'nin anlaşılması gerekmekte olup, halihazırda sigorta genel şartları bu kurum tarafından düzenlenip onaylanmaktadır. Bu sebeple burada Gümüş'ün konuyla ilgili açıklamalarına yer verilirken tarafımızca Bakanlık ifadesi yerine SK m. 11/ 1'e uygun olarak SÖEDDK ifadesi tercih edilmiştir.

<sup>57</sup> Kocayusufpaşaoğlu, (n 23) 240, N. 23; Atamer, (n 23) 50; Havutçu, (n 25) 49-50; Aydoğdu, (n 24) 68, 69-70; Aydoğdu, (n 23) 130; Yeşilova Aras, (n 49) 464.

henüz uygulamaya girmeden tasfiye edilmesini sağlamakla birlikte durum her zaman bu şekilde gerçekleşmeyebilir<sup>58</sup>. SÖEDDK'nın taraflar arasındaki sözleşmesel dengeyi her zaman mümkün olan en iyi şekilde değerlendirip ele alacağı ve sigortalıyı yeterince koruyacağı hiçbir zaman garanti edilemez<sup>59</sup>. Sigorta genel şartları, SÖEDDK tarafından onaylanmakla birlikte içerisinde sigorta ettirenin veya sigortalının aleyhine aşırı ve haksız düzenlemeler bulunabilir ve bunların içerik denetimine tabi tutulması gerekebilir<sup>60</sup>.

## **II. SİGORTA GENEL ŞARTLARINDA SONRADAN MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER (TTK M. 1425/ 3) VE BU DEĞİŞİKLİKLERİN SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

### **A. Genel Olarak**

TTK m. 1425/ 3'te Kanunlarda aksine hüküm bulunmadığı müddetçe, sigorta genel şartlarında sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanacağı, ancak, bu değişikliğin ek prim alınmasını gerektirdiği durumlarda sigortacının değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebileceği, istenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi durumunda ise sözleşmenin eski genel şartlarla devam edeceği düzenlenmiştir.

Aşağıda sırasıyla sigorta genel şartlarında sonradan meydana gelen değişikliklerle, bu değişikliklerin prim üzerindeki etkileri ve TTK m. 1425/ 3 hükmünün sözleşme özgürlüğü değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

### **B. Sigorta Genel Şartlarında Sonradan Meydana Gelen Değişiklikler (TTK m. 1425/ 3)**

#### **1. Sigorta Ettirenin, Sigortalının ya da Lehtarın Lehine Olan Değişiklikler**

İnceleme konumuzun esasını teşkil eden ve sigorta sözleşmesinin içeriğine doğrudan etkili olan genel şart değişiklikleri, sigorta ettirenin, sigortalının ya da lehtarın lehine olan değişikliklerdir. Bu tür değişiklikler, taraflara karşılıklı borç yükleyen sigorta

---

<sup>58</sup> Kocayusufpaşaoğlu, (n 23) 239, N. 23.

<sup>59</sup> Atamer ve Ünan, (n 23) 69.

<sup>60</sup> Havutçu, (n 25) 49-50.

sözleşmesinde dengeyi bozucu ve sigortacının aleyhine olan değişiklikler olabilir<sup>61</sup>. İşte, kanunlarda aksine hüküm yoksa, genel şartlarda yapılacak bu özellikteki değişiklikler hemen ve doğrudan sigorta sözleşmesinin içeriğine tesir eder. Sigorta ettiren, sigortalı veya lehtarın lehine olabilecek genel şart değişikliklerine çok sayıda (farazi) örnek verilebilir. Örneğin, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın m. B.1 hükmüne göre geçerli olan on günlük ihbar süresinin yirmi güne çıkarılması bu şekildedir. Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın m. C.7 hükmüne göre, sözleşmeden cayılması için ödenmesi gereken % 50'lik prim oranının düşürülmesi de verilebilecek bir başka örnektir. Hayat Sigortası Genel Şartları'nın m. 30 hükmüne göre 2-6 yıl olarak belirlenmiş zamanaşımı sürelerinin uzatılması da lehtarın lehine bir düzenleme olması nedeniyle sigorta sözleşmesine hemen ve doğrudan uygulanabilecek olası değişikliklerdendir.

## 2. Sigortacının Lehine Olan Değişiklikler

Sigorta genel şartlarında, sigortacı lehine olan değişiklikler, TTK m. 1425/3 hükmünün lafzı göz önünde tutulursa “hemen ve doğrudan” uygulanma esasına tabi değildir. Genel şartlarda sigortacı lehine yapılabilecek muhtemel değişiklikler kendiliğinden sigorta sözleşmesinin içeriği haline gelmez. Bu tür değişiklikler, akdedilmiş ve yürürlükte olan sözleşmelere etki etmez. Çünkü bunlar, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın aleyhinedir. Nitekim bu husus TTK m. 1425/3'ün mefhumu muhalifinden de (zıt/ters anlamından) ortaya çıkmaktadır<sup>62</sup>.

Sigortacının lehine olabilecek bazı (olası) genel şart değişikliklerine çeşitli örnekler verilebilir. Örneğin, kasko sigortaları açısından, halihazırda ancak ek sözleşmeyle teminat altına alınabilecek hallerden olan “*sel ve su baskını ile meydana gelen zararlar*”ın teminat dışı hallerden biri olarak değiştirilmesi sigortacının teminat sağlama borcunda daralmaya yol açacağından sigortacının lehine bir muhtemel değişikliktir<sup>63</sup>. Bu konuda bir başka misal de Meslekî Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'ndan verilebilir. Anılan genel şartların sigorta tazminatının ödenmesini konu edinen m. B.3.3. hükmüne göre, “*Borç*

---

<sup>61</sup> Ünan, (n 12) 255.

<sup>62</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 26.

<sup>63</sup> Bu hususta bkz. Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları, m. A.4.4.5.

*muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer*”. Bu hususta sigortacının temerrüdü için ihtar şartı getirilse, artık mevcut sözleşmelerde sigorta ettirenlerin temerrüt olgusunu gerçekleştirmek için ihtarname göndertme zorunluluğunda oldukları söylenemez. Zira bu sigortacının lehine bir değişikliktir.

### **3. Sözleşmenin Her İki Tarafının Lehine Olan Değişiklikler**

Sigorta sözleşmesinde tarafların edimleri karşılıklı olduğu için, değişikliğe konu bir hususun sözleşmenin her iki tarafı açısından da olumlu neticeler doğurması nadiren gerçekleşebilecek bir olasılıktır. Sigorta sözleşmelerinde uygulanan muafiyetler bu konuda verilebilecek nadir örneklerden biridir. Örneğin, Yangın Sigortası Genel Şartları’nın m. A.7 hükmüne göre, tespit edilecek bir miktara veya sigorta bedelinin belirli bir yüzdesine kadar olan hasarların ya da hasarın belirli bir yüzdesinin sigortacı tarafından tazmin edilmeyeceği kararlaştırılabilir. Böylece belirlenen muafiyet oranları veya tutarları polisede belirtilir. Yangın Sigortası Genel Şartları ile, yangın sigortaları açısından muafiyet uygulamasının yapılamayacağı yönünde bir değişiklik gerçekleştirilmiş olsaydı, bu değişiklik her iki tarafın da lehine bir değişiklik olarak değerlendirilebilirdi. Çünkü, muafiyet uygulamasının kaldırılmasıyla sigorta ettiren tutar olarak küçük zararlarını dahi tazmin ettirme olanağına kavuşabilir. Bu aynı zamanda sigortacının da daha yüksek oranda prim talep etmesini gerektiren ve mümkün kılan bir husus olur. Karşıt bakış açısından, böyle bir değişiklik her iki tarafın aleyhine bir değişiklik olarak da değerlendirilebilir. Teminat kapsamında yapılacak değişiklikler de bu şekilde görülebilir. TTK m. 1425/3 hükmü göz önünde tutulursa, (örneğimizde yangın sigortaları açısından) sigorta ettiren ve sigortalı lehine böyle bir değişikliğin sigorta sözleşmesine hemen ve doğrudan uygulanması gerekir. Ayrıca, ek prim alınmasını gerektirecek böyle bir değişiklik, aşağıda ayrıca temas edilecek olan ihtimallerin de ortaya çıkmasına sebep olur.

### **4. Sözleşmenin Her İki Tarafının Mevcut Hukuki Durumunda Değişikliğe Yol Açmayan Değişiklikler**

Sigorta genel şartlarında, sigorta sözleşmesinin her iki tarafı açısından da mevcut hukukî duruma göre bir değişiklik getirmeyen değişiklikler ya da genel şartlardaki maddî hataların düzeltilmesine yönelik değişiklikler sözleşmenin her iki tarafı açısından da aynı özelliktedir. Diğer bir deyişle, bu tür değişiklikler sözleşmenin tarafları açısından ne lehe

ne de aleyhe değişiklikler olarak nitelenebilir. Hal böyle olunca, bu tür değişikliklerin TTK m. 1425/3 hükmüne istinaden sözleşmenin içeriği haline gelmesi olanaksızdır.

### **C. Sigorta Genel Şartlarındaki Değişiklik ile Sigorta Primi Arasındaki İlişki**

#### **1. Daha Fazla Prim Alınmasını Gerektiren Değişiklikler**

Genel şartlarda meydana gelecek bazı değişiklikler, sigortacı açısından daha fazla prim talebine gerekçe olur. İşte bu sebeple kanun koyucu TTK m. 1425/3 hükmüyle bozulan dengeyi prim talebiyle düzeltmek istemiştir<sup>64</sup>. Bu doğrultuda sigorta ettiren, sigortacı ya da lehtarın lehine olan değişiklikler, değişiklikten önceki duruma göre sigortacı açısından daha ağır bir teminat sağlama borcu doğuruyorsa sigortacı ek prim isteminde bulunabilir. TTK m. 1425/3 hükmünün kabul ettiği çözüm tarzı sebebiyle riziko ve prim arasındaki ilişkiye değinmek gerekir.

Sigorta primi, rizikonun sigortacı tarafından üstlenilmesi sonucu sigorta ettirenin ödemek zorunda olduğu bir miktar paradır<sup>65</sup>. Bu yönüyle prim ödeme borcu, sigortacının teminat sağlama borcunun karşılığıdır. TTK m. 1425/3 hükmüne uygun olarak hemen ve doğrudan uygulanan bir genel şart değişikliği sigortacının (işletme gereklerine göre) sözleşmeyi daha farklı şartlarla akdetmesini gerektiriyorsa, ek prim istenebilir. Özellikle, rizikonun arttığı ve sigortacıyı sigorta ettiren ile sözleşme ilişkisine girme konusunda etkileyen koşulların değiştiği hallerde prim artışı bir çözümdür<sup>66</sup>. Zira riziko ağırlaşması sigortacı aleyhinedir<sup>67</sup>. Bundan dolayı, eski duruma göre daha yüksek bir riziko daha fazla

---

<sup>64</sup> Ünan, (n 12) 255.

<sup>65</sup> Kayıhan ve Günergök, (n 53) 213; A. Staudinger, 'VVG § 33 Fälligkeit', im Inneren T. Langheid und M. Wandt (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1- §§ 1-99 VVG* (3. Auflage, München 2022) N. 5; V. Hahn, '§ 12. Prämienzahlungspflicht des Versicherungsnehmers', im Inneren R. M. Beckmann und A. Matusche-Beckmann (Hrsg.), *Versicherungsrecht- Handbuch* (3. Auflage, München 2015) N. 1.

<sup>66</sup> P. Reusch, 'VVG § 25 Prämienhöhung wegen Gefahrerhöhung', im Inneren T. Langheid, Theo und M. Wandt (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1- §§ 1-99 VVG* (3. Auflage, München 2022) N. 3.

<sup>67</sup> Yazıcıoğlu ve Şeker Ögüz, (n 23) 149; Türe, (n 8) 84.

prim ödenmesini gerektirir<sup>68</sup>. Böylelikle, sigorta sözleşmesinde bozulan edim ve karşı edim dengesi tekrar kurulur.

## 2. Daha Fazla Prim Alınmasını Gerektirmeyen Değişiklikler

Sigorta genel şartlarında yapılacak değişikliklerin sigorta ettirenin, sigortacının ya da lehtarın lehine fakat daha fazla prim alınmasını gerektirmeyecek nitelikte olduğu hallerde, sigorta sözleşmesi, değişik genel şartların sözleşmeye etkisiyle birlikte devam eder. TTK bir yandan, sigortalıyı koruma prensibine göre sözleşmenin içeriğine dışarıdan müdahaleye izin verirken; diğer yandan da sigortacının da sözleşmenin bir tarafı olarak korunmasını hedeflemektedir. Fakat, genel şartlarda yapılacak değişiklik sigortacının sözleşmedeki konumunu kötüleştirmiyorsa, TTK m. 1425/3 hükmünün tanıdığı talep haklarına göre korunması gerekli bir menfaat yoktur.

### D. Prim Farkı Talebinde Bulunulması

#### 1. Prim Farkı Talebinin Kabul Edilmesi

Genel şartlarda meydana gelen değişiklik; sigorta ettiren, sigortalı ya da lehtar lehine ve sigortacı açısından da daha fazla prim talep edilmesini gerektirir bir nitelikte ise sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içerisinde prim farkı isteyebilir (TTK m. 1425/3). Sekiz günlük süre hak düşürücüdür<sup>69</sup>. Sigortacının prim farkı talep hakkı olmasına rağmen bu hakkını kullanmaması durumunda, sigorta sözleşmesi değişik genel şartlara tabi olarak devam eder.

Sigorta ettiren prim farkı talebini kabul beyanını ileri sürmesine rağmen ödeme gerçekleştirilmemiş olabilir. Bu halde, sadece prim ödeme borcunda temerrüde ilişkin kuralların uygulanması gerekecek olup; genel şart değişikliğiyle sözleşme içeriği değişmiş olur<sup>70</sup>.

---

<sup>68</sup> C. Karczewski, 'VVG § 25 Prämienerrhöhung wegen Gefahrerhöhung', im Inneren Rüffer/Halbach/Schimikowski (Hrsg.), *Versicherungsvertragsgesetz* (4. Auflage, Baden-Baden 2020) N. 2.

<sup>69</sup> Ünan, (n 12) 255.

<sup>70</sup> Ünan, (n 12) 256.

Prim farkı talebini kabule yetkili olan kişi sigorta ettirendir<sup>71</sup>. Çünkü, sigorta primini ödemek sigorta ettirenin üzerinde olan bir borçtur. Sigorta ettiren, prim farkı talebini kabul ederse, sözleşme hem değişik genel şartlara ve hem de yeni prime tutarına göre devam eder. Bu konuda gerekli icra işlemleri sigortacının acentesi tarafından yürütülür<sup>72</sup>.

## 2. Prim Farkı Talebinin Kabul Edilmemesi

Sigortacının prim farkı talebine sigorta ettiren tarafından ret yanıtı verilebilir ya da herhangi bir yanıt verilmeksizin sekiz gün geçirilebilir. Her iki halde de sigortacının prim farkı talebi kabul edilmemiş olur<sup>73</sup>. Bu durumda TTK m. 1425/3 hükmü sözleşmenin eski genel şartlarla devam edeceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, genel şartlarda kendi lehine ve fakat sigortacının daha fazla prim talebine imkân tanır şekilde bir değişiklik gerçekleşen sigorta ettiren bundan yararlanamamış olur. Sigorta ettiren ve sigortalının farklı kişiler olduğu başkası hesabına sigorta hallerinde, sigorta ettirenin bu tercihi sigortalıya herhangi bir talep hakkı vermez.

### E. Sigorta Genel Şartlarında Sonradan Meydana Gelen Değişikliklerin Sözleşme Özgürlüğü Açısından Değerlendirilmesi

#### 1. Genel Olarak Sözleşme Özgürlüğü

Türk borçlar hukukuna hâkim olan ilkelerden biri sözleşme özgürlüğü ilkesidir. Zira Türk Borçlar Kanunu'nun sözleşmeye ilişkin hükümleri sözleşme özgürlüğü esas alınarak düzenlenmiştir<sup>74</sup>. Bu sebeple sözleşmeler açısından sözleşme özgürlüğü “temel ilke (Grundsatz)” niteliğini taşımaktadır<sup>75</sup>. Sözleşme özgürlüğü, hukuk düzenin sınırları

<sup>71</sup> Ünan, (n 12) 255; E. Anık, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortacısının Bedensel Zararları Tazmin Borcu* (Bursa 2022) 85; İ. U. Satıcı, 'Mal Sigortası Sözleşmesinde Malike Ait Menfaatin Sınırlı Aynı Hak ile Sınırlandırılması', (2022), 17 (190) THD 72.

<sup>72</sup> M. Atalay, *Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi* (Konya 2019) 71.

<sup>73</sup> Ünan, (n 12) 256.

<sup>74</sup> E. A. Kramer und T. Probst, *Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (2. Auflage, Basel 2013) 24, N. 40.

<sup>75</sup> Bkz. Kramer und Probst, (n. 74) 24, N. 40. Furrer/ Müller-Chen ve Çetiner, sözleşme özgürlüğünün Türk-İsviçre borçlar hukukunun “temel taşı/ Grundpfeiler” olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Çetiner, (n 38) 8; A. Furrer und M. Müller-Chen, *Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (3. Auflage, Zürich/ Basel/ Genf 2018) 18.

içerisinde kalmak şartıyla kişilerin özel hukuk ilişkilerini sözleşmeler aracılığıyla kendi özgür iradeleri ile diledikleri gibi düzenleyebilmeleridir<sup>76</sup>.

Türk Borçlar Kanunu'nda sözleşme özgürlüğünün bazı görünüm şekillerine açık bir şekilde yer verilmiştir<sup>77</sup>. TBK m. 26'da tarafların bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebileceklerini belirtilerek "sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü" düzenlenmiş iken, TBK m. 12'de ise sözleşmelerin geçerliliğinin, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı olmadığını belirtilerek "sözleşmenin şeklini belirleme özgürlüğü" düzenlenmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, sözleşme özgürlüğünün "sözleşme yapma özgürlüğü", "sözleşmenin karşı tarafını seçme özgürlüğü", "sözleşmenin tipini seçme özgürlüğü", "sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğü" ve "sözleşmeyi sona erdirmeye özgürlüğü" gibi görünümüleri de bulunmaktadır<sup>78</sup>. Bu bakımdan Türk Borçlar Kanunu'nda içerik özgürlüğü ile şekil özgürlüğüne yer özel olarak verilmiş olması, sözleşme özgürlüğünün diğer görünüm şekillerinin var olmadığı anlamına gelmemektedir<sup>79</sup>. Sözleşme özgürlüğü, bütün görünüm şekillerini içerisinde barındıran üst bir kavramdır. Bu bakımdan gerçek manada bir sözleşme özgürlüğünden bahsedilebilmesi için, zorunlu olarak sözleşme özgürlüğünün bütün görünüm şekillerinin varlığının tanınması gerekmektedir.

Sözleşme özgürlüğü sınırsız olmayıp, birtakım sınırlamalara tabidir. Bu husus TBK m. 26'da tarafların bir sözleşmenin içeriğini "kanunda öngörülen sınırlar içinde" özgürce

<sup>76</sup> Flume, (n 33) 12; Kocayusufpaşaoğlu, (n 23) 501, N. 1; İnan ve Yücel, (n 25) 76, 205; Antalya, (n 38) 429, N. 1888; Akıncı, (n 34) 13; Ş. Akyol, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler I* (1. Bası, İstanbul 1995) 132; M. Akçaal, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, Ankara 2023) 6; F. E. Kaşak, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık* (2. Bası, İstanbul 2021) 56, N. 60.

<sup>77</sup> Sözleşme özgürlüğü temelini Anayasa m. 48/ 1'den almaktadır. Anayasa m. 48/ 1 "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir".

<sup>78</sup> Sözleşme özgürlüğünün görünüm şekilleri ile ilgili bilgi için bkz. Larenz und Wolf, (n 24) 631 vd., N. 24 vd.; Wolf und Neuer, (n 24) 102 vd., N. 34 vd.; Neuer, (n 24) 103 vd., N. 34 vd.; Furrer und Müller-Chen, (n 76) 20 vd., N. 52 vd.; Eren, (n 25) 15, N. 49; Kocayusufpaşaoğlu, (n 23) 503 vd., N. 4 vd.; İnan ve Yücel, (n 25) 205 vd.; Antalya, (n 38) 125 vd., N. 388 vd. ve s. 429 vd., N. 1891 vd.; Kılıçoğlu, (n 38) 109 vd.; Akıncı, (n 34) 14 vd.; Doğan, Şahan ve Atamulu, (n 24) 37 vd.; Gümüş, (n 24) 204 vd.; Çetiner, (n 38) 9 vd., N. 22 vd.; Akçaal (n 76) 6-7; Kaşak, (n 76) 54 vd., N. 59 vd.; H. Hatemi ve E. Gökyayla, *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm* (5. Bası, İstanbul 2021) 64 vd., N. 2 vd.; E. Özsunay, *Borçlar Hukuku I* (2. Bası, İstanbul 1983) 51-53.

<sup>79</sup> Kaşak, (n 76) 54, N. 58.

belirleyebilecekleri belirtilerek açık bir şekilde vurgulanmıştır. Sözleşme özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin temel düzenleme TBK m. 27/ 1’de yer almaktadır<sup>80</sup>. TBK m. 27/ 1’e göre, bir sözleşmenin içeriği kanundaki emredici hükümlere, ahlâka, kamu düzenine veya kişilik haklarına aykırı olmamalı ve yine sözleşmenin konusunda imkânsızlık bulunmamalıdır. Ancak belirtmemiz gerekir ki, TBK m. 27/ 1 dışında da sözleşme özgürlüğünü sınırlandıran haller bulunmaktadır. Nitekim fiil ehliyetine ilişkin TMK m. 10 hükmü, genel işlem şartlarına ilişkin TBK m. 20-25 hükümleri, aşırı yararlanmaya ilişkin TBK m. 28 hükmü ve aşırı ifa güçlüğüne ilişkin TBK m. 138 hükmü de sözleşme özgürlüğünü sınırlandırmaktadır<sup>81</sup>.

## 2. Sözleşme Özgürlüğü Açısından TTK m. 1425/ 3 Hükmü

Kanun koyucu, sigorta ettireni, sigortalıyı veya lehtarını sigortacıya karşı korumak amacıyla TTK m. 1425/ 3 hükmünü emredici bir şekilde düzenleyerek sigorta sözleşmesinin taraflarının sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğünü sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Emredici hükümler kendi içerisinde tam emredici hüküm ve kısmi emredici hüküm olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sözleşme taraflarının emredici hükümlerden ayrılamadığı veya bunlardan başka bir şeyi kararlaştırmalarının hiçbir şekilde mümkün olmadığı hükümlere tam emredici hüküm denilirken, tarafların emredici hükümlerden kısmen veya tamamen ayrılabilirdikleri hükümlere kısmi emredici hüküm denilmektedir<sup>82</sup>. Burada TTK m. 1425/ 3 hükmü kısmi emredici bir hüküm niteliğini taşımaktadır<sup>83</sup>.

Kısmi emredici hükümler de kendi içerisinde üç gruba ayrılmaktadır. İlk olarak, asgari bir standart belirleyerek, tarafların bunun altında bir miktarı belirlemelerine imkân vermeyen veya azami bir standart belirleyerek, tarafların bunun üzerinde bir miktar

<sup>80</sup> Kaşak, (n 76) 76, N. 83 ve 87, N. 94; H. Belen, 6098 sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh) (1. Bası, İstanbul 2014) 94-98.

<sup>81</sup> Kaşak, (n 76) 136-137, N. 131. Genel işlem şartları açısından bkz. Oğuzman ve Öz, (n 38) 85 vd., N. 50a vd.; E. Cansel ve Ç. Özel, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1* (2. Bası, Ankara 2017) 131, N. 316-317.

<sup>82</sup> Tam emredici hüküm ile kısmi emredici hüküm ayrımı için bkz.: Kaşak, (n 76) 297, N. 339.

<sup>83</sup> Aynı yönde, Kayhan ve Günergök, (n 53) 105; Kaşak, (n 76) 298, dpt. 643.

belirlemelerine imkân vermeyen hükümler kısmi emredici hükümdürler<sup>84</sup>. İkinci olarak, emredici hükmün koruduğu tarafın aleyhine olacak şekilde kendisinden ayrılmak mümkün olmayan, ancak korunan kişinin lehine olacak şekilde aksinin kararlaştırılması mümkün olan hükümler kısmi emredici hükümlerdir<sup>85</sup>. Kısmi emredici hükümlerin bu türü bu yönüyle aynı zamanda nispi emredici hüküm niteliğini de taşımaktadır<sup>86</sup>. Son olarak ise, tarafların anlaşmayı yaptıkları sırada kendisinden sapılamayan, belirli bir zaman geçtikten veya durum gerçekleştikten sonra ise kendisinden farklı esaslara yönelmek mümkün olan hükümler kısmi emredici hüküm teşkil etmektedir<sup>87</sup>. TTK m. 1425/ 3 hükmü bu gruplardan ikincisinin kapsamına girmektedir<sup>88</sup>. Zira hem TTK m. 1425/ 3'ün metninde aksine kanuni bir düzenleme olmadığı müddetçe sigorta genel şartlarında meydana gelen sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişikliğin hemen ve doğrudan uygulanacağı, bununla birlikte bu değişikliğin ek prim alınmasını gerektirdiği durumlarda, sigortacının değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebileceği, istenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski sigorta genel şartlarıyla devam edeceği açık bir şekilde belirtilmiş, hem de TTK m. 1452/ 3'te “... 1422 ilâ 1426 ncı maddeler ... sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır.” denilerek TTK m. 1425/ 3'ün kısmi emredici hüküm olma niteliği vurgulanmıştır.

TTK m. 1425/ 3 hükmü ile Kanun koyucu her ne kadar sigorta ettireni, sigortalıyı veya lehtarı korumak amacıyla sigorta sözleşmesinin taraflarının sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğünü sınırlandırmayı amaçlasa da yapmış olduğu bu düzenleme ile aslında tarafların sözleşmenin özgürlüğünün ihlal edilmesine yol açmaktadır<sup>89</sup>. Çünkü SÖEDDK'nın taraf iradelerini sınırlayacak bir biçimde sigorta genel şartlarının kendiliğinden sözleşme içeriği haline gelmesini sağlayacak kanundan aldığı yetkiye

---

<sup>84</sup> Kaşak, (n 76) 297, N. 340.

<sup>85</sup> Kaşak, (n 76) 297-298, N. 341.

<sup>86</sup> Kaşak, (n 76) 297, N. 341.

<sup>87</sup> Kaşak, (n 76) 298, N. 342.

<sup>88</sup> Aynı yönde, Kaşak, (n 76) 298, dpt. 643.

<sup>89</sup> Yeşilova Aras, (n 49) 450.

dayanan bir emredici düzenleme yapma yetkisi bulunmamaktadır<sup>90</sup>. Mevcut durumda SÖEDDK, SK m. 11/ 1 uyarınca sigorta genel şartlarını sadece onaylamakla yetinmeyip, aynı zamanda bunların içeriğini düzenlediğinden aslında Kanun koyucu gibi davranarak de facto Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin yetkisini kullanmakta ve bütün sigortacılar tarafından uyulmasının zorunlu olduğunu belirttiği kurallar getirmektedir. Bu durum, aslında Anayasa ile de güvence altına alınmış olan sözleşme özgürlüğü ilkesi ile sadece serbest rekabetle düzenlenmesi gereken serbest piyasa ekonomisi ilkesine doğrudan bir müdahale de teşkil etmektedir<sup>91</sup>. Kaldı ki, kanunların emredici düzenlemeleri kamu yetkilerine sahip idari makamlar için de bağlayıcı olup, SÖEDDK kanun koyucu olan TBMM'nin üstünde yer alan bir makam olmadığından emredici düzenleme yapma yetkisi bulunmamaktadır<sup>92</sup>. Sigorta genel şartlarının TTK'nın emredici düzenlemelerine aykırı olamayacağı Yargıtay kararlarıyla da kabul edilen bir husustur<sup>93</sup>. Örneğin, kanuna aykırılık dolayısıyla geçerli olmayan yönetmelik hükümleri gibi düzenlemelerin de sigorta poliçesinde genel şart olarak kabulü mümkün değildir<sup>94</sup>.

Yine yukarıda da belirttiğimiz üzere<sup>95</sup>, sigorta genel şartları, kendiliğinden sigorta sözleşmesinin içeriği haline gelmemektedir. Bu sonuç SK m. 7/ 1-(ç), 11/ 1 ve 34/ 2-(f) birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, SK m. 7/ 1-(ç)'de sigortacılık mevzuatına aykırı uygulamalar sonucunda sigorta sözleşmesi ile ilgili kişilerin hak ve menfaatlerinin tehlikeye düştüğünün anlaşılması halinde sigorta şirketlerinin ilgili branş

<sup>90</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 10, 23. İstisnai olarak, Karayolları Trafik Kanununun 93. maddesi gereği, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları teminat tutarları ile tarife ve talimatları SÖEDDK'nın bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilmekte ve Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Böylece SÖEDDK kanundan aldığı yetki ile zorunlu sigorta genel şartlarını belirlemektedir.

<sup>91</sup> Atamer ve Ünan, (n 23) 67. Doktrinde Memiş, sigorta sözleşmelerine idari bir kurumun müdahalesinin doğru olmadığını kabul etmekle birlikte, sigorta ettirenlerin korunması için sigorta genel şartlarına SÖEDDK tarafından müdahale edilmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Zira ülkemizde sigorta ettirenler sigorta konusunda belirli bir seviyede bilgi sahibi değildir. Bu sebeple sigorta ettirenlerin birçoğunun bankaların kullandığı türden genel işlem şartlarını okuyamayacağı ve değerlendiremeyeceği ortadayken SÖEDDK'nın sigorta genel şartlarına müdahalesi sigorta ettirenleri koruma açısından işlevsel bir rol oynamaktadır. Bkz. Memiş, (n 40) 254.

<sup>92</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 10, dpt. 26.

<sup>93</sup> Y. 11. HD., 3.4.1997 T., 1997/1525 E., 1997/2449 K. (Kazancı)

<sup>94</sup> Y. 11. HD., 23.1.2003 T., 2002/8011 E., 2003/588 K. (Kazancı).

<sup>95</sup> Bkz. dpt. 21 ve 22'nin ait olduğu paragraf.

ya da bütün branşlardaki ruhsatlarının SÖEDDK tarafından iptal edilebileceği, m. 11/1'de sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasının, SÖEDDK tarafından onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenleneceği ve m. 34/2 - (f)'de SK'nın 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırı olarak genel şart düzenlemelerine aykırı davranılması halinde on bin Türk Lirası idari para cezası uygulanacağı düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, sigorta genel şartlarına yer verilmemesinin sigorta sözleşmesi üzerindeki etkisi geçersizlik yaptırımını olmayıp, sadece idarî bir yaptırımdır<sup>96</sup>. Nitekim doktrinde de geçersiz olan sigorta genel şartları yerine Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanacağı (dolaylı olarak sigorta sözleşmesinin geçersiz olmayacağı) belirtilmektedir<sup>97</sup>. Dolayısıyla sigorta genel şartlarının sigorta sözleşmesinin içeriği haline gelmesini sağlayan aslında taraf iradeleridir<sup>98</sup>. Bu bakımdan, nasıl sigorta genel şartları kendiliğinden değil de taraf iradeleri sonucunda sözleşme içeriği haline geliyorsa, sonradan bunlarda değişiklik yapılmasında da aynı şekilde taraf iradeleri üzerinde rol oynamalıdır. Sonuç olarak taraf iradeleri sonucunda belirli bir içerikle meydana gelmiş olan bir sigorta sözleşmesinin, taraf iradeleri dışında sonradan SÖEDDK tarafından yetkisiz bir biçimde değiştirilmesi bu bakımdan da sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğüne müdahale teşkil etmektedir<sup>99</sup>. Bu hususta kanun koyucunun sigortacı karşısında zayıf taraf olarak gördüğü sigorta ettireni, sigortalıyı veya lehtarı koruma amacının bulunuyor olmasının da önemi bulunmamaktadır. Zira TTK m. 1425/3 hükmü ile getirilen korumanın temelini oluşturan sigorta genel şartlarındaki değişiklikler SÖEDDK tarafından yapılmakta, yani TTK m. 1425/3 hükmü SÖEDDK tarafından yapılan değişikliklerden sonra devreye girerek sigorta sözleşmelerini etkilemektedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, SÖEDDK tarafından genel işlem şartı niteliğindeki sigorta genel şartları hazırlanarak tarafların sözleşme özgürlüğüne zaten bir kez müdahale edilmişken, emredici nitelikteki TTK m. 1425/3 hükmü ile de bu

---

<sup>96</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 22.

<sup>97</sup> A. Bozer, *Sigorta Hukuku-Genel Hükümler, Bazı Sigorta Türleri* (3. Bası, Ankara 2009) 43. Benzer yönde, sigorta genel şartlarının kanunun emredici hükümlerinden sonra ve fakat tamamlayıcı ve yorumlayıcı hükümlerinden önce uygulanacağı ve bunlara aykırı özel şartlar tesisinin cezaî müeyyideye bağlandığı yönünde bkz. H. Arseven, *Sigorta Hukuku* (1. Bası, İstanbul 1987) 27.

<sup>98</sup> Sevinç Kuyucu, (n 11) 11, 13.

<sup>99</sup> Ünan, (n 12) 256.

özgürlüğe sigorta genel şartlarında yapılan değişikliklerin mevcut sigorta sözleşmelerine uygulanması açısından ikinci bir müdahale gerçekleştirilmektedir. Konuyla ilgili olarak *Ünan*'ın da isabetli olarak belirttiği üzere<sup>100</sup>, bir hak doğduktan ya da bir işlem yahut olgu gerçekleştikten sonra yapılan değişiklikler söz konusu hak, işlem veya olgu üzerinde bir etki meydana getirmemeli; söz konusu değişiklikler, izleyen zaman zarfında kazanılan hak, yapılan işlem veya gerçekleşen olgularda uygulama alanı bulmalıdır. Aksi takdirde böyle bir duruma yol açılırsa temelde hukuki güvenlik ilkesi ile bağdaşmayacak bir sonucun ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Gerçekten de hukuki güvenlik ilkesi uyarınca, hukuk kurallarının belirli, istikrarlı ve öngörülebilir olması ve kişilerin kendilerine uygulanacak olan hukuk kurallarının neler olduğunu önceden bilebilme ve kendisini ona göre ayarlayabilme imkanına sahip olması gerekmektedir<sup>101</sup>. İşte TTK m. 1425/ 3' te bu açıdan da değerlendirildiğinde hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaştırılması mümkün olmayan bir hüküm teşkil etmektedir.

### 3. TTK m. 1425/ 3'e İlişkin Değerlendirmemiz

Sigorta genel şartları, sigorta sözleşmelerinin bir parçasıdır. Halihazırda yürürlükte olan bir sigorta genel şartının değiştirilmesi, yürürlükteki sigorta sözleşmelerine etki etmemelidir. Keza SÖEDDK Devlet tüzel kişiliği içinde bir kurum olarak, özel hukuk kurallarına tabi kişiler arasındaki sözleşmelere yetkisiz bir şekilde müdahale edememelidir<sup>102</sup>. Dolayısıyla, sigorta sözleşmesinin yürürlükte olduğu dönemde, o an için belirlenmiş sigorta genel şartları uygulanmalıdır. Sigorta genel şartlarının değişiklik sonrasında bir uygulama sahasına kavuşması; ancak değişiklikten sonra akdedilecek sigorta sözleşmeleri bakımından geçerli olabilir<sup>103</sup>. Belirtmek gerekir ki, Karayolları

<sup>100</sup> Ünan, (n 12) 256-257.

<sup>101</sup> K. Gözler, *İdare Hukuku, Cilt I* (2. Bası, Bursa 2009) 126; M. Çaptuğ, 'Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi' (2021) (17) *UMD* 141.

<sup>102</sup> Oysa doktrinde haklı olarak, kanaatimizce isabetli olmayan somut uygulamalara dikkat çekilmiş ve sigorta şirketlerini kontrol altında tutmak isteyen ve Devlet adına hareket eden makamların sigortalıları korumak amacıyla sigorta genel şartlarını yürürlüğe koymakta olduğu ifade edilmiştir. Bkz. R. Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku* (14. Bası, İstanbul 2015) 32. Benzer yöndeki bir başka tespit için ayrıca bkz. Ayhan, Çağlar ve Özdamar, (n 23) 34.

<sup>103</sup> Bu sorun doktrinde de dikkat çekmiş ve sorunun sözleşme özgürlüğüne müdahaleden kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu yönde bkz. R. Kender, 'Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartlarındaki Değişikliklerin Değerlendirilmesi', (2016), 13 (1) *YÜHFD* 19; Ünan, (n 12) 256; Türe, (n 8) 84.

Motorlu Araçlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda da bu çözüm tarzı benimsenmiştir. Genel Şartlar'ın C. 11 hükmüne göre, anılan sigorta genel şartları yürürlüğe girecekleri tarihten sonra yapılmış sözleşmelere uygulanır. Söz konusu sigorta genel şartlarının yürürlük tarihinden sonra yapılan değişiklikler, ilgili değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan sözleşmelere uygulanır<sup>104, 105</sup>.

Bütün bu açıklamalar sonucunda görülmektedir ki, TTK m. 1425/ 3 hükmü mevcut haliyle sözleşme özgürlüğünün ihlaline yol açmaktadır. Bu bakımdan sigorta genel şartlarındaki değişikliklerin SÖEDDK tarafından yetkisiz bir şekilde yapıldığı gerçeği karşısında, Kanun koyucu tarafından ya SÖEDDK'ya sigorta genel şartlarını hazırlama ve gerektiği durumlarda gerekli kanuni değişiklikleri yapma konusunda yetki verilmeli<sup>106</sup> ya da mevcut durum bu şekilde sürmeye devam edecekse TTK m. 1425/ 3 hükmü *“Sigorta genel şartlarında meydana gelecek bir değişiklik, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece yürürlükteki sigorta sözleşmelerine uygulanmaz. Takip edecek dönemler için akdedilecek sigorta sözleşmelerinde değişik genel şartlar uygulanır.”* şeklinde yeniden kaleme alınmalıdır.

<sup>104</sup> Aslında, bir kanun hükmü (TTK m. 1425/3) karşısında trafik sigortası genel şartlarının bu hükmünün uygulanabilirliği de tartışma konusu yapılabilir. Zira, sigorta genel şartları sözleşmenin muhtevasını belirlese de emredici bir kanun hükmü karşısında bir sözleşme hükmünün uygulanması düşünülemez. Bkz. Akgün, (n 8) 559.

<sup>105</sup> Yargıtay'ın bir kararında da bu husus şu şekilde vurgulanmaktadır: “... 01/06/2015 tarihinde yürürlüğe giren Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları, yürürlüğe girmesinden sonra düzenlenen poliçelerde geçerli olacağından, poliçenin düzenlendiği tarih itibarı ile Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası'nın kapsamı tüm taraflarca bilinmektedir. **Sigortacı, işletenin sorumluluğunu poliçe ve genel şartlar kapsamında üstlendiğine göre, sonradan bir değişiklikten bahsetmek de mümkün olmayacaktır.** Kaldı ki; 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1423. maddesine göre sigortacı, sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerinden oluşan aydınlatma yükümlülüğünü sigortalıya karşı yerine getirmese dahi sigortalı, sözleşmenin yapılmasına 14 gün içinde itiraz etmemiş ise sözleşme poliçede yazılı şartlar ve poliçenin ayrılmaz bir parçası olan genel şartlar kapsamında yapılmış olur.” Y. 4. HD, 9.11.2022 T., 2022/5358 E., 2022/14180 K. (Kazancı).

<sup>106</sup> Örneğin, Kanun koyucu Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası özelinde sigorta genel şartlarının içeriğinin SÖEDDK tarafından belirleneceğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Bkz. 2918 sayılı KTK m. 93/ 1 “Zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartları, teminat tutarları ile tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilir ve Resmi Gazetede yayımlanır”.

## SONUÇ

Sigorta genel şartları, genel işlem şartı niteliğini taşımaktadır. Çünkü sigorta genel şartları ile tıpkı genel işlem şartlarında olduğu gibi sigorta sözleşmesinin içeriği belirlenmekte, tarafların hak ve yükümlülükleri ile sigorta teminatının içeriği ve kapsamı ortaya konulmaktadır. Yine sigorta genel şartları önceden hazırlanıp, çok sayıda sigorta sözleşmesinde kullanılmakta ve taraf iradeleri sonucunda sözleşmenin içeriği haline gelmektedir.

İrade özerkliği ve onun en önemli görünüm şekli sözleşme özgürlüğü, Türk borçlar hukukunun temel ilkelerindendir. TTK m. 1425/ 3 hükmü ise, zayıf konumda olan sigorta ettireni, sigortalıyı veya lehtarını korumak düşüncesiyle taraf iradelerine rol tanımaksızın sigorta sözleşmesinde değişiklik yapılabileceğini düzenlemektedir. Her ne kadar, sigorta ettiren, sigortalı ya da lehtar lehine yapılabilecek değişikliklere karşı sigortacıya da ek prim talep etme hakkı tanınıyor olsa da bu imkân sözleşmenin içeriğine SÖEDDK tarafından dışarıdan müdahale edildiği gerçeğini değiştirmemektedir. Üstelik, ek prim alınmasını gerektirmeyen değişiklikler açısından sigortacının hiçbir söz hakkı da bulunmamaktadır.

TTK m. 1425/ 3 hükmü ile her ne kadar sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın korunması amaçlanmış ve buna bağlı olarak tarafların sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğü emredici biçimde sınırlandırılmış olsa da SÖEDDK'nın sigorta genel şartlarını hazırlama ve değiştirme konusunda yetkisiz olması sebebiyle tarafların sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğü ihlal edilmiş olmaktadır. Bu bakımdan Kanun koyucunun SÖEDDK'ya sigorta genel şartlarını hazırlama ve gerektiği durumlarda bunları değiştirme yetkisi vermesi veya mevcut durum bu şekilde sürmeye devam edecekse TTK m. 1425/ 3 hükmünü, sigorta genel şartlarıyla getirilen değişikliklerin (tarafların lehine ya da aleyhine olduğuna bakılmaksızın) taraflarca aksi kararlaştırılmadığı süreçte yürürlükteki sözleşmelere etki etmeyeceği, değişiklik tarihinden sonraki sözleşmelerde (SK m. 11 gereğince) yer alacağı şeklinde tekrar kaleme alması gerekmektedir.

**KAYNAKÇA**

- Akçaal M., ‘Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme’, (2014), 18 (1) GÜHFD 49-69.
- Akçaal M., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, Ankara 2023).
- Akıncı Ş., *Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler* (13. Bası, Konya 2022).
- Akipek Öcal Ş., ‘6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun Genel İşlem Koşulları Hükümlerinin Konu Bakımından Uygulama Alanı’ (2015), (3) İzBD 187-205.
- Akgün E., Hayat Sigortası Genel Şartları’nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, (2017) 65 (2) İÜHFM 557-585.
- Akgün E., *Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi* (1. Bası, İstanbul 2017).
- Akyol Ş., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler I* (1. Bası, İstanbul 1995).
- Altop A., ‘Türk Borçlar Kanunu Tasarısındaki Genel İşlem Koşulları’, içinde Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegen Kender’e Armağan (1. Bası, İstanbul 2007).
- Anık E., Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortacısının Bedensel Zararları Tazmin Borcu (Bursa 2022).
- Antalya O. G., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt V/ I, I* (2. Bası, Ankara 2019).
- Armbrüster, ‘1. Einleitung’, im Inneren E. R. Prölss/A. Martin (Hrsg.), *Versicherungsvertragsgesetz* (6. Auflage, München 2021).
- Arseven H., *Sigorta Hukuku* (1. Bası, İstanbul 1987).
- Atamer Y., *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi* (2. Bası, İstanbul 2001).
- Atamer Y. ve Ünan S., ‘Control of General and Special Conditions of Insurance Under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement’, in Transparency in Insurance Law, (1st Edition, Istanbul 2012).

Atalay M., Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi (Konya 2019).

Atamulu İ., ‘Genel İşlem Şartlarında Şahsi (Bireysel) Anlaşmanın Mevcudiyetini İspat Yükü’, (2018) 13 (1) ERÜHFD 101-147.

Ayan S., ‘Genel İşlem Koşulları Yönünden Türk Borçlar Kanunu ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Karşılaştırılması’, içinde H. C. Aksoy (Ed.), Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler (1. Bası, Ankara 2016).

Aydoğdu M. ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Konu Bakımından Uygulama Alanı’, (2011), 13 (2) DEÜHFD 1-50.

Aydoğdu M., Türk Borçlar Hukukunda Genel İşlem Koşullarının ve Tüketici Hukukunda Haksız Şartların Denetimi (1. Bası, Ankara 2014).

Aydoğdu M., *Genel İşlem Koşulları Şerhi* (1. Bası, Ankara 2018).

Ayhan R., Çağlar H. ve Özdamar M., *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (3. Bası, Ankara 2020).

Bahtiyar M., 'Sigorta Poliçesi Genel Şartları', (1997) 19 (2) BATİDER 89-108.

Baş E., ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda Genel İşlem Koşulu Kavramı ve İçerik Denetimi’, içinde Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013).

Becker, ‘BGB § 305’, im Inneren W. Hau und R. Poseck (Hrsg), Beck’scher Online Kommentar (München 2024).

Belen H., *6098 sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh)* (1. Bası, İstanbul 2014).

Bozer A., *Sigorta Hukuku-Genel Hükümler, Bazı Sigorta Türleri* (3. Bası, Ankara 2009).

Brox H. und Walker W-D., *Allgemeiner Teil des BGB* (45. Auflage, München 2021).

Brömmelmeyer, C., 'Einleitung', im Inneren Rüffer/Halbach/Schimikowski (Hrsg.), *Versicherungsvertragsgesetz* (4. Auflage, Baden-Baden 2020).

Cansel E. ve Özel Ç., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1* (2. Bası, Ankara 2017).

- Ceylan E., ‘Genel İşlem Koşulları’, içinde Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları I (1. Bası, İstanbul 2014).
- Çaptuğ M., ‘Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi’ (2021) (17) UMD 133-160.
- Çeker M., *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Sigorta Hukuku* (25. Bası, Adana 2022).
- Çetiner B., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, İstanbul 2024).
- Çınar Ö., *Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar* (1. Bası, İstanbul 2009).
- Demir İ., *Sigorta Hukuku, Ders Kitabı* (1. Bası, Ankara 2023).
- Doğan B. F. ve Selçuk A., ‘Sigorta Sözleşmelerinin Yorumu Meselesi ve “Makul Beklentiler Doktrini”’(2023) (2) YBHD 421-442.
- Doğan G., ‘6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşulları’, içinde Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013).
- Doğan M., Şahan G. ve Atamulu İ., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (2. Bası, Ankara 2021).
- Engin B. İ., ‘Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması’, içinde Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu (1. Bası, İstanbul 2010).
- Erbaş Açıkeli A., ‘İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi’, içinde “Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü”, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu (1. Bası, İstanbul 2020).
- Erdoğan İ., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (3. Bası, Ankara 2017).
- Eren F., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (24. Bası, Ankara 2019).
- Flume W., *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Zweiter Band, Das Rechtsgeschäft* (4. Auflage, Berlin/ Heidelberg 1992).
- Furrer A. und Müller-Chen M., *Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (3. Auflage, Zürich/ Basel/ Genf 2018).

Gözler K., *İdare Hukuku, Cilt I* (2. Bası, Bursa 2009).

Gümüş M. A., *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (1. Bası, Ankara 2021).

Günay M. B., *Sigorta Hukuku* (4. Bası, Ankara 2022).

Günergök Ö. ve Kayıhan Ş., *Borçlar Hukuku Dersleri, Genel Hükümler* (1. Bası, İstanbul 2020).

Hahn V., '§ 12. Prämienzahlungspflicht des Versicherungsnehmers', im Inneren R. M. Beckmann und A. Matusche-Beckmann (Hrsg.), *Versicherungsrecht- Handbuch* (3. Auflage, München 2015).

Hatemi H. ve Gökyayla E., *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm* (5. Bası, İstanbul 2021).

Havutçu A., *Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması* (1. Bası, İzmir 2003).

Havutçu A., 'Genel İşlem Şartlarının Sözleşme İle İlişkilendirilmesi, İçeriklerinin Denetlenmesi', içinde H. C. Aksoy (Ed.), *Tüketici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler* (1. Bası, Ankara 2016).

İnan A. N. ve Yücel Ö., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. Bası, Ankara 2014).

Kaner İ. D., *Sigorta Hukuku* (3. Bası, İstanbul 2018).

Kara E., 'Sigorta Genel Şartlarının Hukukî Niteliği', (2020) 10 (19) HKUHFD 153-174.

Kara H., *Sigorta Hukuku* (1. Bası, İstanbul 2021).

Karczewski C., 'VVG § 25 Prämienhöhung wegen Gefahrerhöhung', im Inneren Rüffer/Halbach/Schimikowski (Hrsg.), *Versicherungsvertragsgesetz* (4. Auflage, Baden-Baden 2020).

Kaşak F. E., *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık* (2. Bası, İstanbul 2021).

Kayıhan Ş. ve Günergök Ö., *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (6. Bası, İstanbul 2021).

Kender R., *Türkiye’de Hususî Sigorta Hukuku* (14. Bası, İstanbul 2015).

Kender R., 'Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartlarındaki Değişikliklerin Değerlendirilmesi', (2016), 13 (1) YÜHFD 8-46.

Kılıçoğlu A. M., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (21. Bası, Ankara 2017).

Kırca Ç., 'Genel İşlem Koşulları İle Kararlaştırılan Ceza Koşulunun Denetlenmesi', içinde Evrensel Hukuk İlkeleri Işığında Türk Medeni Hukukunda Değişimler Sempozyumu, 10-11 Haziran 2016 (1. Bası, Ankara 2016).

Kocayusufpaşaoğlu N., *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Birinci Cilt* (5. Bası, İstanbul 2010).

Kramer E. A. und T. Probst T., *Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (2. Auflage, Basel 2013).

Larenz K. und Wolf M., *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (9. Auflage, München 2004).

Memiş T., *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (1. Bası, İstanbul 2016).

Memiş T., 'Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Mahiyeti İle İlgili Tartışmaların Sonu Mu? Hukuk Genel Kurul Kararı ve Anayasa Mahkemesi Kararına İlişkin Değerlendirmeler', (2022), 8 (16), BEÜHFD 247-265.

Neuer J., *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (13. Auflage, München 2023).

Oğuzman M. K. ve Öz M. T., *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I* (19. Bası, 2021).

Özel Ç., 'Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Kavramı', içinde H. C. Aksoy (Ed.), Tüketicici Hukuku Konferansı, 5-6 Aralık 2015, Makaleler-Tebliğler (1. Bası, Ankara 2016).

Özsunay E., *Borçlar Hukuku I* (2. Bası, İstanbul 1983).

Reusch P., 'VVG § 25 Prämienerhöhung wegen Gefahrrhöhung', im Inneren T. Langheid, Theo und M. Wandt (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1-§§ 1-99 VVG* (3. Auflage, München 2022).

Satıcı İ. U., 'Mal Sigortası Sözleşmesinde Malike Ait Menfaatin Sınırlı Ayni Hak ile Sınırlandırılması', (2022), 17 (190) THD 61-74.

Schimikowski P., *Versicherungsvertragsrecht* (München 2017).

Schimikowski P., *Versicherungsvertragsrecht* (München 2024).

Schmidt, 'BGB § 307', im Inneren W. Hau und R. Poseck (Hrsg.), *Beck'scher Online Kommentar* (München 2024).

Serdar İ., 'TBK'nun Genel İşlem Şartları Hükümlerinin Kişi Bakımından Uygulama Alanı', (2015), (3) 226-240.

Sevinç Kuyucu A., 'Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği ve Uygulanacak Hükümlerin Belirlenmesine İlişkin Esaslar', içinde "Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü", Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempoiumu, (1. Bası, İstanbul 2020).

Sirmen L., 'Genel İşlem Şartları Kavramı', (2015), (3), İzBD 212; Y. Atamer, 'Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi - TKHK m. 6 ve TTK m. 55 F.1 (f) ile Karşılaştırmalı Olarak', içinde Türk Hukuku'nda Genel İşlem Şartları Sempoiumu- 8 Nisan 2011 (1. Bası, Ankara 2012).

Staudinger A., 'VVG § 33 Fälligkeit', im Inneren T. Langheid und M. Wandt (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz, Band 1- §§ 1-99 VVG* (3. Auflage, München 2022).

Topuz M., '6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Genel İşlem Koşullarında Kapsam (Yürürlük) Denetimi', içinde Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, (1. Bası, İstanbul 2013).

Türe T., *Sigorta Sözleşmelerinin Değişen Şartlara Uyarlanması* (1. Bası, Ankara 2020).

Ulusun, İ., 'Türk Borçlar Kanunu'ndaki Genel İşlem Şartlarına İlişkin Yeniliklerle İlgili Bazı Düşünceler', içinde Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan (1. Bası, İstanbul 2013).

Ünan S., *Türk Ticaret Kanunu Şerhi-Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku, Cilt I, Genel Hükümler (Madde 1401-1452)* (1. Bası, İstanbul 2018).

Ünan S., 'Sigorta Genel Şartları İle İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar', içinde "Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü", Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempoiumu (1. Bası, İstanbul 2020).

Wolf M. und Neuer J., *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (11. Auflage, München 2019).

Yazıcıoğlu E. ve Şeker Öğüz Z., *Sigorta Hukuku* (3. Bası, İstanbul 2020).

Yelmen A., *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları* (1. Bası, Ankara 2014).

Yeniocak U., *Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler* (2. Bası, Ankara 2013).

Yeşilova Aras E., 'Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması', (2015), (3) İzBD 447-470.